

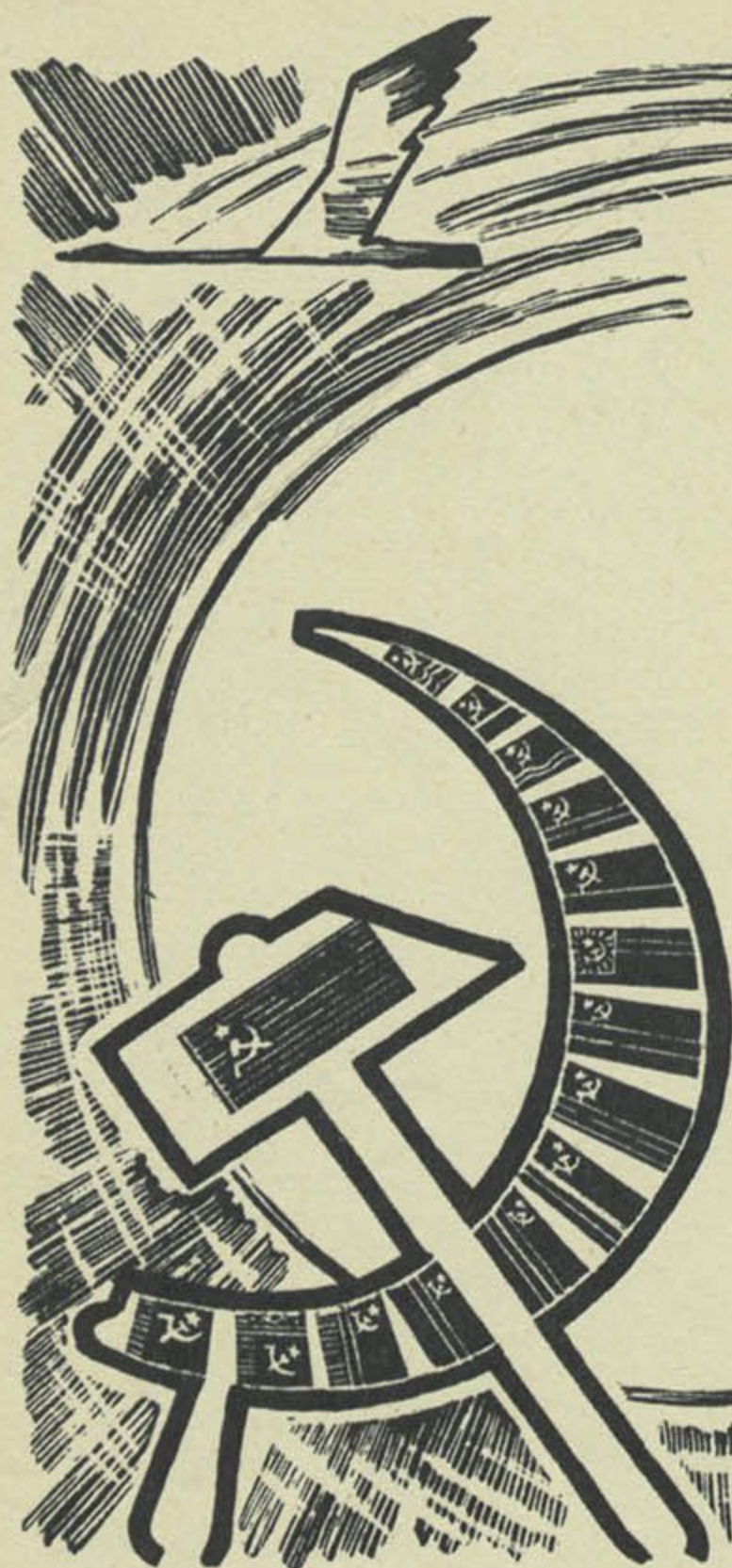
50
222682

рабoтніца і оялянка 7 1967

3.0K-1
1844

КОЛ. ДИ. 100
ДІАГ. 100

Слова А. ХАРКЕВИЧА
МАРШЕВБРАЗНО

Музыка И. КУЗНЕЦОВА

ПОТОМУ ЧТО МЫ — КОММУНИСТЫ

Для солиста и смешанного хора

Снова смотрит с восторгом на русских Земля,
Наших планов постигнув значенье.
Свет, который несут людям звезды Кремля,
Обладает большим притяженьем.

Припев: Мы свершеньями мир удивляли не раз,
По дороге шагая тернистой.
Не расходятся замыслы с делом у нас,
Потому что мы — коммунисты.

Год от года прекраснее наша страна,
Ей привычен пейзаж новостроек.
Произносят на всех языках имена
Легендарных советских героев.

Припев.

Мы к планетам другим открываем пути,
Мы могучи своим единеньем,
И у каждого жаркое сердце в груди
И высокое мыслей стремленье.

Припев.

Наша Родина мира и дружбы оплот
Ильичевых идей воплощенье.
И теперь уже твердо и смело берет
На нее вся планета равненье.

Припев:

Мы свершеньями мир удивляли не раз,
По дороге шагая тернистой,
Не расходятся замыслы с делом у нас,
Потому что мы — коммунисты.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

работніца і сялянка

№ 7

ЛІПЕНЬ
1967

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ГОД ВІДААННЯ СОРАК ТРЭЦІ
ВІДААННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
Выдавецтва «Звязда».

Галіна Мурындына, круцільшчыца Полацкага завода шкловакна.
Фота А. Сасіноўскага.

Перадавая свінарка калгаса «ХХІ з'езд КПСС» Мсціслаўскага раёна Вера Шумяноўна.
Фота М. Жалудовіча. (БелТА).

УПРАВЕНЬ З ВЕКАМ

Сялянская дачка, работніца трактарнага завода — член беларускага парламента... Тое, што заўсёды здзіўляе нашых замежных гасцей, даўно стала для нас звычайным: жанчына, простая працаўніца, вырашае дзяржаўныя справы. Шлях Ганны Адашчык, пра якую расказваецца ў гэтым нумары, — шлях многіх і многіх савецкіх жанчын, разняволеных Кастрычнікам.

Вось ужо зусім хутка будзем мы святкаваць пяцідзесяцігоддзе гэтай вялікай падзеі. Упершыню ў гісторыі ў кастрычніку семнаццатага года здзейснілася пралетарская рэвалюцыя, упершыню прыгнечаныя вызваліліся ад прыгнятальнікаў.

Рэвалюцыя, якая ўзрушыла свет, папярэднічала ўпартая шматгадовая барацьба працоўных супраць эксплуатацый. Разам з мужчынамі змагаліся і жанчыны, ваякамі прыгнечаныя, заняволеныя, бяспраўныя.

Спрадвеку лепшыя людзі свету сцвярджалі неабходнасць раўнапраўнасці жанчыны. Паз-ты апявалі яе высакародства і годнасць, пашчотнасць і ясны розум. Як шкадаваў Чарнышэўскі, што гэтыя моцны і правільны розум не скарыстоўваецца грамадствам!

Жанчына-працаўніца, цёмная і бяспраўная, ад ранняга дзяцінства і да глыбокай старасці цягнула лямку бязрадаснага жыцця. Жанчына-служанка, жанчына-батрачка, жанчына-рабыня... Горкі быў яе хлеб, мала

радасці выпадала на яе долю. Жыла такая прымаўка на Беларусі: у жанчыны тры самыя страшныя ворагі — дровы сырыя, дзеці частыя і муж п'яніца. Але хіба адны гэтыя ворагі? А цемра, невуцтва, забабоны, рэлігійнае павучэнне!

Бяспраўныя ў сям'і і ў грамадстве, прыніжаныя, але не пакораныя, шукалі жанчыны выйсця, вызвалення. Самыя свядомыя, смелыя і адважныя ўліваліся ў рады актыўных барацьбітоў супраць царызму. Многія гінулі ў турэмных зацэнках, на катарзе, на эшафоце. На іх месца становіліся новыя рэвалюцыянеркі і працягвалі вялікую справу.

А калі гарматы «Аўроры» абвясцілі гібель царызму, да новага жыцця душой і сэрцам пацягнуліся мільёны жанчын. Маладыя і пажылыя ўзялі ў рукі буквар і вучыліся пісаць: «Мы не рабы, рабы не мы».

Ужо ў сталыя гады, у лікбезе навучылася Соф'я Шыманская чытаць і пісаць. І стала адным з актыўных будаўнікоў новага жыцця. Агонь душы сваёй аддае людзям калгасны ветэран. І людзі плацяць ёй цёплай удзячнасцю і пашанай.

На фабрыках і заводах, у сёлах і вёсках паявіліся актывісткі ў чырвоных касынках. Шырокае поле дзейнасці было ў дэлегатах, яны шчыра памагалі партыі ў будаўніцтве новага жыцця.

Ідуць гады, а ў памяці люд-

ской беражліва захоўваюцца подзвігі гераінь грамадзянскай вайны — санітарак і міласэрных сясцёр, разведчыц і камісараў. Сумленна і самааддана абаранялі яны сваю Айчыну і ў гады страшэннага ліхалецця — фашысцкага нашэсця, праяўляючы бясстрашнасць і вынаходлівасць, мужнасць і самаадданасць.

Жанчына — Герой Савецкага Саюза! Дзесяткі франтавічак і партызанак удастоены гэтага высокага звання. Ордэнамі і медалямі ўзнагароджаны тысячы нашых сябровак. А чаго варты подзвіг матак, якія выгадалі дзяцей савецкімі патрыётамі і благаславілі на смяротную барацьбу з чалавечанавісціцкім фашызмам.

— Радзіма кліча. Ідзі, сыночак! — гаварылі Любоў Космадзям'янская, Анастасія Купрыянава, Ганна Кедышка і мільёны маці, выпраўляючы дзяцей на змаганне з лютымі ворагам. Палыманае мацярынскае слова ўмацоўвала дух савецкага воіна, воіна-пераможцы.

Нарэшце знішчана карычневая чума. І зноў пайшлі ў бой савецкія людзі, у бой за аднаўленне разбуранай вайной народнай гаспадаркі. Дваццаць з лішнім гадоў напружанай працы, працоўнага подзвігу. І зноў побач з мужчынамі ідуць савецкія жанчыны.

Жанчына — работніца, стваральніца дзівосных тканін, да-сканалых станкоў і машын. Жан-

чына — сялянка, гаспадыня неабсяжных калгасных палеткаў, якая корміць увесь народ плёнам сваёй працы. Жанчына — вучоная, першаадкрывальніца і вынаходца. Жанчына — урач, суддзя, інжынер! Як шырока ўвайшлі ў наша жыццё гэтыя прафесіі, яны нават не здзіўляюць нікога. Жанчына-дэпутат! Толькі ў Вярхоўным Савеце нашай рэспублікі іх 153 і некалькі дзесяткаў тысяч у мясцовых Саветах. Ім падсілу шматгранная высокаадаказная дэпутацкая дзейнасць. Жанчына-касманаўт! Гэтая вышыня ўзятая!

Недавер'е да здольнасцей жанчын, іх розуму і ўмення канула ў вечнасць. Дочкі і ўнукі цёмных і непісьменных пры царызме беларусаў сталі ўправень са сваім імклівым векам. Савецкія жанчыны паказалі ўсяму свету, на што здольныя яны, разняволеныя ад эксплуатацыі і прыгнечаныя.

Напярэдадні слаўнага пяцідзесяцігоддзя ў думках аглядаем мы шлях, пройдзены савецкім народам, савецкімі жанчынамі. Шлях гэты не ўсыпаны ружамі. Было шмат цяжкасцей, але мы іх пераадолявалі і крочылі насустрач светлай будучыні. Гэта наша цудоўнае заўтра разам з усім народам ствараюць савецкія жанчыны. З поўным правам могуць яны сказаць: мы будзем камунізм! Мы будзем шчасце, якое павінна быць пастаянным спадарожнікам чалавека!

КЛОПАТЫ АБ ЧАЛАВЕКУ

Да Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі сярэдняя працягласць жыцця насельніцтва Беларусі не перавышала 37 гадоў. З кожнай тысячы нованароджаных паміраў 180. Цяпер жа сярэдняя працягласць жыцця складае 73 гады. Гэта наможа больш, чым у такіх развітых капіталістычных краінах, як ЗША, Англія і Францыя.

А колькі трэба было нашай дзяржаве ўзяць на сябе затрат, каб толькі на Беларусі павялічыць колькасць урачоў з 911 да 20 тысяч, а сярэдніх медыцынскіх работнікаў з 2180 да 59 тысяч чалавек! За гады Савецкай улады колькасць ложкаў у бальніцах павялічылася з 6445 да 83 тысяч, аптэк і аптэчных пунктаў — з 70 да 4000. Да рэвалюцыі ў нас не было ніводнай жаночай кансультацыі, а цяпер іх каля 500.

На ахову здароўя ў разліку на аднаго жыхара ў 1913 годзе было выдаткавана толькі 4 копейкі. У 1940 годзе — 4 рублі. Летась — 25,6 рубля!

Да рэвалюцыі сельскае насельніцтва практычна было пазбаўлена кваліфікаванай медыцынскай дапамогі. Галоўным лекарам у вёсцы быў знахар ці бабка-шаптуха. Цяпер урачэбную дапамогу сельскім працаўнікам аказваюць 2702 фельчарска-акушэрскае пункты. У сельскай мясцовасці 757 амбулаторый, 661 бальніца на 18355 ложкаў. У сельскіх бальніцах устаноўлена шмат рэнтгенаапаратаў, ёсць фізіятэрапеўтычныя кабінеты, лабараторыі.

Высакародная праца беларускіх вартавых здароўя высока ацэнена. Мінская абласная клінічная бальніца ўзнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. У канцы мінулага года 368 урачоў ўдасцелены ўрадавыя ўзнагароды, 296 прысвоена ганаровае званне заслужанага ўрача БССР. Многія ўрачы, фельчары, медыцынскія сёстры, акушэркі выбраны дэпутатамі Вярхоўнага Савета і мясцовых Саветаў БССР.

Тры медыцынскія інстытуты і 23 медыцынскія вучылішчы працуюць у нашай рэспубліцы. Летась яны выпусцілі 1200 урачоў і каля пяці з палавінай тысяч спецыялістаў сярэдняй кваліфікацыі. Дзейнічаюць дзевяць медыцынскіх навукова-даследчых інстытутаў. Там працуюць шэсць акадэмікаў, 7 дактароў і 518 кандыдатаў медыцынскіх навук.

«ПОМНІ, ГАННАЧКА»

Перакладчык ледзь паспяваў перакладаць паток пытанняў, якімі засыпалі Аню італьянскія хлопцы. Па-першае, яны размаўлялі са сваёй равесніцай. Ім было цікава чуць яе думку па самых розных праблемах, якія хвалююць моладзь. Па-другое, перад імі стаяў член беларускага парламента, малады дэпутат Вярхоўнага Савета рэспублікі. І гэта было тое, чаму не перастае здзіўляцца свет: краінай кіруюць самі працаўнікі, такія вось, як Ганна Адашчык, простая работніца трактарнага завода.

Ані вельмі хацелася адказаць італьянскім хлопцам, членам маладзёжнай дэлегацыі, на ўсе іх пытанні, памагчы разабрацца, зразумець наша жыццё, нашы законы, па якіх сёння яна, дачка патомных землепрацаў з Гродзеншчыны, рабочая, стала членам урада.

Калі гаварыць сумленна, Аня і сама дагэтуль дзіўліцца, чаму іменна ёй аказалі такі вялікі давер людзі. Не, не таму яна здзіўляецца, што простую работніцу выбралі дэпутатам: яшчэ са школьнай парты ведала, што ўлада ў нашай краіне належыць народу. Але побач з ёй працуе, жыве столькі заслужаных людзей, якія больш ведаюць, напэўна, больш умеюць, больш паспелі зрабіць...

Госці просіць Аню раскажаць пра сябе. Яна раскажае пра завод, пра мінскія трактары: іхнія біяграфіі зліліся. Вось ужо адзінаццаць гадоў завод і чалавек крочаць побач. Яна ўжо не змагла б без завода, а завод не змог бы ператварыцца ў цяперашняга гіганта без такіх, як Аня, працаўнікоў.

Тут вельмі многае нараджалася на яе вачах. Па сутнасці не было тады пасёлка трактаразаводцаў. Ля баракаў, спадарожнікаў вайны, шумелі сосны. Аддзел кадраў, куды прынесла Аня дакументы, мясціўся ў бараку. І прахадная — барак. І інтэрнат — у бараках. Цяпер, ідучы па вуліцах пасёлка, цяжка нават паверыць, што з гэтага пачыналі. А пачыналі ж! І бегалі пасля змены на будаўніцтва інтэрнатаў, каб хутчэй зажыць як людзі, каб хутчэй зніклі шэрыя баракі. Хадзілі на суботнікі, каб пабудоваць уласны Дом культуры, сваю сталовую.

Аня так і кажа: уласны дом, свая сталовая. Гэта жыве ў ёй гаспадыня, якая прыклала да справы свае рукі.

Гаспадыня адчувае сябе Аня і ў другім ліцейным. Яе ўмелымі рукамі пакараецца тэхніка. Цяпер гэта здаецца на дзіва простым: сядзі і націскай на кнопкі пульта кіравання. Пасылай і пасылай у вертыкальна-канвеернае сушыла гатовыя стрыжні. За змену іншы раз больш як чатырыста адправіш. Старонні чалавек можа падумаць, што не толькі простая гэта работа, але і сумная. Толькі, крый божа, не скажыце гэта Ані!

Так, цяпер для яе зусім проста дыктаваць сваю волю пульта. За плячыма адзінаццацігадовая практыка, вопыт першай настаўніцы — стрыжнёўшчыцы Ганны Путыцкай, спрыт, набыты яшчэ ў сталёцку, калі кожную дэталю «абмацвала» рукамі.

А калі тры гады назад трэба было асвойваць аўтаматы новага ліцейнага цэха,

спатрэбіліся самыя спрактыкаваныя рабочыя. І сярод іх была Ганна Адашчык. Але нават у самых вопытных не ўсё адразу ладзілася. Вучыліся па сутнасці нанова. Вучылі навічкоў: цэху патрэбны былі рабочыя, вельмі шмат рабочых. Цяпер паглядзіш — проста, а тады з планам не спраўляліся: 30—40 камплектаў збіралі. Цяпер за змену 110—120 сыходзіць. Пра такія разумныя аўтаматы толькі марылі, а вы кажаце — сумная работа!

Семдзiesiąт пяць тысяч трактараў выйшлі з завода толькі летась. А калі Аня прыйшла, збіралі крыху больш дваццаці тысяч.

І хацелася раскажаць італьянскім гасцям пра паўмільённы трактар, які выйшлі праводзіць усім заводам. І яшчэ пра многае іншае. Пра тое, як удзельнічала ў рабоце XXVI з'езда Кампартыі Беларусі, як разам з вялікай групай трактаразаводцаў атрымала ўрадавую ўзнагароду «Медаль за працоўную адзнаку».

Калі сустрэнешся з Аняй на вечары ў заводскім Палацы культуры або ў гадзіны адпачынку, — вясёлая, усмешлівая дзяўчына размаўляе з вамі. Але загаловаў пра справу, пра работу — і адразу адчуеш, як глыбока, па-дзяржаўнаму думае чалавек.

Аня раскажае пра сталёцх, у якім пачынала вучаніцай, пра перамены, пра новыя пескадуўныя і пескастрэльныя машыны, пра вентыляцыйную ўстаноўку. Усё яе хвалюе, добрыя перамены радуюць, недахопы засмучаюць. З гонарам выдзе вас Ганна па свайму стрыжнёваму ўчастку ў другім ліцейным. Тут разумныя машыны прыйшлі на дапамогу рабочаму, але і чалавек не сядзіць склаўшы рукі.

Працаваў на плітаўкладчыку рабочы, тры змены — тры чалавекі. Прыгледзеліся да канструкцыі старшыя майстры Анатоль Аляксеевіч Голубеў і Анатоль Ягоравіч Косікаў і прыйшлі да вываду — можна тое-сёе змяніць. А ў выніку — вызвалена трое рабочых і ручная праца ліквідавана. Аня раскажае пра гэта, быццам сама ўдзельнічала ў рацыяналізацыі. Ведаючы Аню, разумееш яе радасць: выйграла агульная справа.

Знаёміць дзяўчына са сваімі таварышамі па рабоце, і зноў чуваць у яе голасе гонар за людзей, за іх поспехі. Зіну Голуб, Марыю Прыходзька, Генадзя Шышко, Яфіма Гульмана рэкамендавала ў партыю Ганна Адашчык, групорг.

Па пятніцах з дзвюх да пяці прымае выбаршчыкаў дэпутат Вярхоўнага Савета рэспублікі Ганна Рыгораўна Адашчык. З рознымі пытаннямі ідуць да дэпутата. Часцей прыходзяць тады, калі што-небудзь не ладзіцца.

У рабочага Мікалая Арцём'ева цяжка хварэе шасцігадовая дачка. Урачы раіць лячэнне ў Еўпаторыі, але такія пуцёўкі вельмі рэдка паступаюць на завод. Прыйшоў рабочы да дэпутата: памажыце! Ганна — у заўком. Нічога не абяцаюць на гэты год. Паехала ў абком прафсаюзаў, растлумачыла, у якім стане дзяўчынка. Абяцалі выдзеліць на завод яшчэ адну пуцёўку.

Прышла да дэпутата жанчына. Яе сын Уладзімір Н. за хуліганства асуджаны. Маці здаецца, што пакаранне занадта суровае,

можна было б датэрмінова вызваліць. Яна таксама разлічвае на дабрату дэпутата. Ганна разумее матчына гора, але не спяшаецца суцяшаць жанчыну. Трэба разабрацца, пазнаёміцца са справай, з водгукамі таварышаў Уладзіміра па працы. Калі заслужыў—нясі пакаранне. Тут нельга быць добрым, нельга і дзеля іншых людзей.

Нярэдка просяць: памажы з жыллём. Летась трактаразаводцы атрымалі больш 10 тысяч квадратных метраў жылля. Штогод спраўляюць наваселле шмат сем'яў трактарабудаўнікоў. А патрэбы растуць, кватэр не хапае. І як бы ні рада была дэпутат Ганна Адашчык памагчы кожнаму, хто стукае ў дзверы, даводзіцца пакуль гаварыць пра строгую чарговасць, пра планы будаўніцтва на бліжэйшыя гады.

Лягчэй стала з месцамі ў дзіцячых садах і яслях. Радуюцца маладыя маці і бацькі, радуецца Ганна.

«Помні, Ганначка, цяпер ты народны слуга. Пачэсная гэта пасада. Апраўдай да-

вер'е»,—пісаў бацька, калі даведаўся, што дачка абралі дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР.

Таварышы заўважаюць: больш патрабавальная да сябе стала Ганна. Адзінаццаць гадоў назад скончыла школу. Думала працягваць вучобу, ды ўсё здавалася, што шмат часу наперадзе, яшчэ паспее. Цяпер цвёрда вырашыла: «Увосень паступаю на падрыхтоўчыя курсы, а там—політэхнічны інстытут. І, вядома ж, пайду па ліцэйнай справе, якой аддадзены гады працы і думак. Больш буду ведаць, больш здолею зрабіць». Па-дзяржаўнаму думае чалавек.

Па-дзяржаўнаму думае Ганна, калі раскавае пра клопаты цэха, пра рэйды групы народнага кантролю, пра таварышаў, якіх рэкамендавала яна ў партыю, калі раскавае пра роднае Заполле і сваіх аднавяскоўцаў. Беручыся за любую справу, успамінае дачка словы бацькі: «Помні, Ганначка, цяпер ты народны слуга».

Э. ЛУКАНСКАЯ

Мінск, трактарны завод.

Г. Адашчык.

СУМЛЕННЕ ТЭАТРА

Сцэна са спектакля «У мяцеліцу». У ролі Сыраварава — артыст Л. Рахленка, Марфы Касьянаўны — Л. І. Ржэцкая.
Фота Ул. Крука.

Яна павольна ідзе па вуліцы. Падыходзіць да газетнага кіёска, глядзіць, ці няма чаго новенькага. Садзіцца ў тралейбус і едзе ў тэатр. Так кожную раніцу.

Яе не заўсёды пазнаюць, не заўсёды ўглядаюцца ў твар, прыгадваючы знаёмыя рысы. Яе лёгка можна палічыць за чыюсьці бабулю. І ўсё ж, калі прасачыць за праніклівым позіркам разумных вачэй, немагчыма не ўспомніць гэты твар на экране кінатэатра, на старэйшай беларускай сцэне. Твар добрай жанчыны з маладжава падстрыжанымі валасамі. Народная артыстка СССР Лідзія Іванаўна Ржэцкая.

Кажуць, прафесія заўсёды пакідае на чалавеку нябачны адбітак. Па-мойму, калі акцёра пазнаеш на вуліцы па тэатральнасці манер, паходкі, то гэта дрэнна. Прафесія акцёра павінна ўгадвацца ў невычарпальнай цікаўнасці да людзей і падзей. Пра Лідзію Іванаўну Ржэцкую ўсе гавораць, што яна чалавек незвычайна цікавы, таму што ўмее назіраць.

Творчая біяграфія актрысы мала чым адрозніваецца ад біяграфіі тэатра імя Янкі Купалы, дзе Лідзія Іванаўна прапрацавала больш сарака гадоў. Па праўдзе кажучы, гэта тыповая біяграфія савецкага чалавека, які падзяліў са сваёй краінай радаснае захапленне рэвалюцыяй, паўгалодныя гады грамадзянскай вайны, напружаныя рытмы першых пяцігодак, ліхую часіну вайны і суровую патрабавальнасць нашых дзён. Дзесяткі ролей, сыграных актрысай, казалі б нам гісторыю Савецкай дзяржавы і лёс чалавека, які вучыўся, працаваў, змагаўся, выходзіў і перамагаў.

Шлях Лідзіі Іванаўны ў мастацтва пачаўся гэтак жа нечакана, як і многіх яе аднагодкаў, якія не мелі прафесіяльнай падрыхтоўкі. Тэатр захапіў яе ў дзень першага знаёмства, ашаламіў, прымусіў адмовіцца ад усіх юнацкіх планаў. У спектаклі ўкраінскай трупы якая гастралювала ў Мінску, яна замяніла захварэўшую выканаўцу і з гэтай хвіліны назаўсёды належала тэатру.

Мала каму вядома, што ў славутай купалаўскай «Паўлінцы», дзе Лідзія Іванаўна з такім бляскам іграе разумніцу Альжбету, яна некалі была гераіняй. Так, так, гарэзлівай, кемнай Паўліначкай. А яшчэ — Зоськай у «Раскіданым гняздзе» і Пронкай у драме Э. Ажэшкі «Хам». Гэта было ў тыя часы, калі на Камароўцы, у памяшканні былога Амерыканскага клуба паказвала свае спектаклі трупа Фларыяна Ждановіча. Юнацкі тэатр Лідзіі Іванаўны Ржэцкай называўся «Беларускай хаткай».

Сумленныя, справядлівыя жанчыны з народа ў п'есах беларускіх аўтараў, фанабэрыстыя памешчыцы і хітрыя свацці ў рускім класічным рэпертуары, горкаўская рэвалюцыянерка, мальераўская каетка, высакародная маці... Хто яна — актрыса яркага камедыйнага даравання ці глыбокага трагічнага таленту? Лідзіі Іванаўны на сцэне даступна любая чалавечая біяграфія, любы характар.

Мне хочацца сказаць пра апошнюю работу актрысы, пра Марфу Касьянаўну ў «Мяцеліцы» Леаніда Ляонава. Светлы, чысты, цудоўны вобраз старой камуністкі, якая не выбыла са строю, сляпой жанчыны, не зломленай бядой, стаў адной з падзей тэатральнага жыцця Мінска. Мне здаецца, што актрыса, выходзячы на сцэну, каб сказаць «пра сумленных і гордых, а не пра баязлівых і ціхіх», заклікае на дапамогу ўвесь творчы і чалавечы вопыт свайго жыцця. Яе гераіня — сумленне дома, як сама Лідзія Іванаўна — сумленне тэатра.

Таццяна АРЛОВА

Мал. Ю. Пучынскага

Пісьменнік Сяргей Грахоўскі закончыў дакументальную аповесць «Рудабельская рэспубліка».

У першыя дні грамадзянскай вайны ў Рудабельскай воласці былі створаны партызанскія атрады. Яны гераічна змагаліся з рознымі акупантамі і контррэвалюцыйнымі бандамі. У маёнтку, які да рэвалюцыі належаў барону Врангелю, была створана першая камуна, бедната па ленінскіх дэкрэтах атрымала зямлю. Мужчыны, кабеты і нават дзеці сталі на абарону заваёў Кастрычніка — у Рудабелцы заўсёды была Савецкая ўлада, над рэўкомам лунаў чырвоны сцяг.

Урывак з аповесці, якая цалкам друкуецца ў часопісе «Маладосць», прапануем чытачам «Работніцы і сялянкі».

Жыта даспела рана: толькі налілося і адразу запалавела, пайшло гайдацца сівымі хвалямі. У нізінах пацяжэла, сагнулася, а на буі ды на пясочку тырчалі каласы, як тыя макаўкі. Камунары завіхаліся на жніве. Павыцягвалі панскія жняўкі, папрыладжвалі да кос грабелькі і з ранішняю расою клалі на прост супольна пасеянае жыта. У камуну папісаліся спрадвечныя панскія парабкі: заводзіць сваю гаспадарку ніяк не выпадала — не было за што рукі зачапіць, ні кала, ні двара, ні ступы, ні таўкача. А тут усё на месцы: і коні, і плугі, і жняўкі асталіся. Жні і звозь у свіран — усё агульнае, усё наша.

На мураваным шуле вісеў «Дэкрэт аб арганізацыі савецкіх гаспадарак». Ён абавязваў усе арганізацыі «аказваць садзеянне і дапамогу сельскагаспадарчым вытворчым камунам, таварыствам і суполкам, якія перайшлі да сумеснай апрацоўкі зямлі, працоўным арцелям і іншым аб'яднанням». Дэкрэт падпісалі «Старшыня Савета народных камісараў Ул. Ульянаў (Ленін), кіраўнік спраў Саўнаркома Ул. Бонч-Бруевіч, сакратар Саў-

Параска

Сяргей ГРАХОЎСКІ

наркома Л. Фоціева. 15 лютага 1919 года».

Рудабельскія камунары ведалі напаяць гэты дэкрэт: сам Ленін загадаў памагаць ім. Калі што трэба было, ішлі ў рэўком да Максіма Уса, і ён пад распіску з панскіх пакояў выдаваў камунарскай сталоўцы буфеты, крэслы, сталы, талеркі і лыжкі. Абедалі ўсе разам, з дзецьмі, з жонкамі. Здавалася, сабралася адна вялікая сям'я, вясёлая і дружная. У «панскіх» талерках з пазалочанымі беражкамі боўталася сівенькая зацірка, грудкамі ляжала прасяная каша з гарбузам, у блакітныя кубачкі кухар разліваў густое халоднае малако.

— Што гэта за мерка ў цябе? — абурася Цярэшка. — Поп на прычасці і то болей дае.

— Можа пан Цярэшка загадае падаць смажанага рабчыка, цвібель-клопс і шампанскае? — пацешна ўвагнуўся перад ім колішні панскі падкухнік.

— Жары гэтых клопаў сам, а чалавека накарма, каб гэтая злыбеда не боўталася ў чэраве, як у пустой біклазе.

— От каб дзед так на рабоце налягаў, як каля місы, — устала Параска.

— А хто ж будзе лапці сушыць?

Усе весела смяяліся, а дзед тупаў на сваё месца, не перастаючы бурчаць.

Потым усе дружна ўставалі з-за сталаў і гаманкою талакою ішлі ў поле. Дзеці круцілі перавяслы, кабеты вязалі снапы, Цярэшка спрытна складаў іх на воз. Рыпелі колы на палявых дарогах, раслі тарпы ў доўгім свірне, на таку гула конная малатарня, і спорным дажджом сыпалася цёплае зерне. Жанчыны, завязаўшыся да самых вачэй хусткамі, адкідалі салому і адграбалі збожжа.

У свіран прыйшоў Максім Ус. Ён быў загадчыкам прадуктовага аддзела рэўкома і цэлымі днямі ездзіў па былых маёнтках, засценках і хутарах рэквізаваць муку, крупы і сала для Чырвонай Арміі. Сам адвозіў у Ратміравічы і ў Бабруйск, здаваў капценармусам часцей, а ў рэўком прывозіў так-сяк накрэмзаныя распіскі.

— Максім занудзіўся без работы, — жартавала Параска. — Можа хочаш у прывод падпрэгчыся, а то Буланы прыстаў?

— Ці не па табе ён сохне, што прыляцеў сюды, — намагаўся перакрычаць малатарню Мікіта Падута.

Максім толькі ўсміхнуўся і падміргнуў Парасцы, ссунуў на патыліцу вайсковую шапку з цёмнымі плямамі поту, насупіў густыя бровы, аж вочы зрабіліся вузенькія, як шчылінікі.

— Зараз жа трэба архавец і везці ў

Бабруйск. Чырвоная Армія б'ецца з легіянерамі, а хлеба няма.

— Няўжо да Бабруйска дацяла гэтая зграя? — спалохана спытала Параска.

— Бабруйск пакуль што наш, от ён і просіць есці, — і Максім падаў Парасцы паперку. — Бярыся, таварыш камбед, спаўняць загад рэўкома. А прыйдзе старшыня, аддасі яму гэтую цыдулку.

Параска адышлася ўбок і пачала чытаць. На вялікай сіняй пячатцы было напісана: «Камуністычная партыя (большавікоў). Рудабельскі валасны камітэт. 8 жніўня 1919 года.

Старшыні камуны ў маёнтку Рудабелка.

Валасны Рэўком прапануе вам адпусціць і даставіць у горад Бабруйск не пазней 10 жніўня 50 пудоў жыта, 20 пудоў мукі, 3 пуды солі для вайсковых часцей Чырвонай Арміі.

Падстава: адносіна Бабруйскага аддзела забеспячэння ад 3 жніўня 1919 года № 1451.

Старшыня Рэўкома
М. Ляўкоў,
Заг. аддзела харчавання
М. Ус».

Параска пастаяла з хвіліну, зняла хустку, выбіла з яе пыл, падвязала «бабачкаю» і шпарка пабегла па дварах:

— Бабанькі, памажыце трохі пакруціць арху, жыта конча трэба, — прасіла яна кожную, каго толькі стрэне.

— Нашто яно табе так спатрэбілася? — пыталіся кабеты і, пачуўшы Парасчын адказ, ішлі да свірна і да поўначы архавалі збожжа для «бедных салдацікаў».

Параска круціла корбу, засыпала ў кош, адцягвала поўныя мяхі, а з галавы не выходзіў Аляксандр. «Як ён там? Ці жывы хаця? Пабачыць толькі, і то лягчэй было б. Можа і яму перападзе луста нашага хлеба. Хай бы хоць успомніў, падумаў. От сказаў бы толькі слова, у вір пайшла б за ім. Але дзе там! Хіба такі скажа?». Яна задумвалася і ўжо не бачыла ні мяхоў, ні кучы жыта, не чула, як тарахціць арху і гудзе малатарня.

Ноччу мужчыны на чатырох фурманках павезлі «салдацкі паёк» у Бабруйск.

Пад самым горадам ішлі баі. Бабахалі гарматы, за Бярозаю гарэлі сёлы, па вуліцах везлі параненых чырвонаармейцаў. Салаўя ў горадзе рудабельцы ўжо не знайшлі. Казалі, ён разам з ваенкаматам выехаў недзе аж пад Смаленск фарміраваць новыя часці. Вяртаючыся дадому, падводчыкі яшчэ доўга чулі гул бою, бачылі злавесна-чырвонае зарыва на небасхіле. Хутчэй паганялі коней, каб

адарвацца ад вайны, каб не чуць яе грукату, каб не бачыць полымя пажараў. Але хіба ж уцячэш, калі яна коціцца следам? Няўжо дакоціцца і ў іх лясны край? Зноў прыйдзеца брацца за стрэльбы, бараніць адважаную зямлю, і так ужо густа палітую крывёю.

Прыехаўшы дадому, пра ўсё падводчыкі расказалі Максіму Ляўкову. Той моўчкі слухаў горкія навіны і адразу ўвечары сабраў камуністаў і членаў рэўкома, камбедаўцаў і былых партызан. Прамова яго была кароткая і простая. Ён гаварыў, што ўзброеныя Антантай банды Пілсудскага занялі Мінск і падышлі да Бярэзіны. У баі пад Бабруйскам снарадам забіла нашага земляка, камандзіра батальёна Сцяпана Жынка. Пачуўшы гэта, стары Цярэшка, не здымаючы шапкі, перахрысціўся: «Царства яму нябеснае».

— У нябеснае царства, дзед, вароты шырокія, а за зямное яшчэ біцца трэба, — сказаў Максім Ус.

— Усё ты мяне падсякаеш, як таго печкура на верхаводцы. Біцца дык біцца, каб іх паралюш разбіў. Чаго ім, злыдням, тут трэба?

— Каб ты зноў парабкам быў, — ужо лагодна адказаў Максім.

— А выхвараюць яны! Паспытаўшы салодкага, горкае і калом не ўваб'еш. Цяпер і дурань ведае, за што яму стаяць.

— Дык што будзем рабіць, мужчыны? — запытаў Ляўкоў.

— Бараніцца, — загулі мужчынскія галасы.

— Станем сцяною на Пцічы і ні з месца!

Ляўкоў прыплюшчыў вочы:

— Каб так лёгка рабілася, як гаворыцца! Чырвоная Армія не ўстаяла пад Мінскам, мабыць, ужо здала і Бабруйск. Можа і не надоўга, але здала. А як бараніцца з дубальтоўкамі?

Падскочыў малы, юркі Цімох Валодзька:

— У мяне ад «каперацыі» тры вядры патронаў асталося, скрынка пераксіліну і паўмеха гранат. Вінтоўкі і карабіны, лічы, у кожнага пад страхом тырчаць. На першых парах адаб'емся, а там і ў панкоў разжыцца можна будзе.

— Праўду кажа Цімох, — падняўся шыракаплечы Лявон Адзінец. Пра яго сілу ведала ўся воласць: мядзведзя паборае, учэпіцца за біла — конь ні з месца. Як усе дужыя людзі, ён быў заўсёды лагодны і спакойны. А тут і ён разышоўся:

— Лепш памерці, а не аддаць тое, што столькі год заваёўвалі. Што ж, зноў ісці ў парабкі да Врангеля? Ён цяпер за

атамана ў белых, а здайсся — прыедзе і скуру разам з мясам здзярэ. Я думаю, таварышы, трэба сёння ж падзяліць усіх на атрады, выбраць камандзіраў, а як толькі паткнуцца сюды легіяны, біць, не шкадуючы ні іх, ні сябе. Мы загінем, — хай хоць дзеці нашы па-людску жывуць. Хто за камандзіраў будзе, — пытаецца? Ігнат Жынка і Андрэй Пуцята чым не камандзіры? А зводнымі Максіма Уса і Цімоха Валодзьку назначыць.

Разведчыкаў па сёлах адправіць. Хоць бы Марылька Салаўёву. Гэтую дзеўку чорт і ў мяху не спаймае, падшыванцаў да радні адправіць, няхай прынюхваюцца. Калі што якое, сюды перакажуць. Ну, а Максім Ляўкоў усім верхаводзіць будзе.

— Ты, Лявонка, як той Саламон, разважыў. Лепш і не прыдумаеш, — не стрымаўся дзед Цярэшка.

— Па праўдзе, Лявон добра ўсё распланаваў, — пасвятлеў у твары і ўсміхнуўся Ляўкоў. — Збірайце мужчын, камандзіры. Разыходзьцеся па сёлах, пагаварыце, каб кожны ведаў сваё месца.

— А бабы хіба зломкі? — ускочыла Параска. — Ці ж я сваім галапузым ліхадзей? Пішы і мяне, Андрэй Сцяпанавіч, — звярнулася яна да Пуцаты. — Пакуль страляць навучуся, кашаварыць буду, зрэбнікі вашы мыць. Можна і па лесе бадзяцца прыйдзецца, дык і я дармаедам не буду.

Пасля каляд вызверыліся маразы. Аж страляла па-за вуголлі. Перад захадам сонца неба налівалася чырванню, сняжынікі мільгалі ружовымі, сінімі, зялёнымі агеньчыкамі, а над лесам падымаўся вясёлкавы слуп.

— Гэта боскі знак на няшчасце, на пакуты, на слёзы, — боязна пазіралі кабеты, жагналіся і зашываліся ў запеччы.

Трывожна ў гэтыя дні было і ў рэўкоме. Не слуп на небе палохаў Максіма Ляўкова: з-пад Глуска перадала Салаўёва Марылька, што ідзе на іх вялікая сіла, з коннікаў і пушкармі. І з Парыч пераказалі: «Наступаюць з Мазыра легіянеры, сцеражыцеся».

Як тут усцеражэцца ад гармат і кулямётаў? Але і здавацца не выпадала. Белапалыкі дачакаліся, калі Пціч укрылася тоўстым лёдам, калі маразы закавалі балоты і азярыны, калі на снезе відаць нават сарочы след. Вось і падцягнулі сілы, каб прыдушыць бальшавіцкую воласць. Тады болей не будзе вышэйшае камандаванне парочь вочы «Чырвонаю Рудабелкаю», здэквацца, што пад самым носам у «слаўнай арміі Жэчы Паспалітай» барадатыя бандыты ў лапцях і смярдзючых кажухах «гуляюць у Савецкую Рэспубліку»!

Рэўком цяпер быў падобен на баявы штаб. Усім кіраваў Максім Ляўкоў. Атрад Ігната Жынка паставіў непадалёк ад Пцічы, узвод Цімоха Валодзькі заняў Карпілаўку і Дуброву, Максім Ус — Кавалі і Лаўстыкі. Добра, што цяпер у кожным узводзе было па кулямёту, па скрынцы патронаў, а ў кожнага партызана вінтоўка або карабін, за папругаю — пара гранат.

У атрады прыйшлі старыя і падлеткі, за зброю ўзяліся ўсе камуністы. Параска прывяла ў рэўком чатырох удоў:

— Дай, прысядацель, бабам хоць па якой мешалцы, абы страляла.

У самой за плячыма вісеў новенькі ка-

рабін. Кажушок Параска падперазала шырокаю папругаю з двума патранташамі.

— Не баламуць жанок, Параска, — сунімаў яе Ляўкоў, — няхай смочуць сабе кудзелю. Не бабскае ета дзела ваяваць. Табе сядзець дома не выпадае, што праўда, то праўда. Хоць на дзень ускочаць палякі — не здабравач. Шляхецкую і панскую зямлю дзяліла? Дзяліла. Камунаю запраўляла? Запраўляла. Значыць, ратуйся. А вы, маладзічкі, ідзіце дадому, малыя ўжо недзе скуголяць.

Параска асталася вартаваць рэўком. На зборні яна грэлася каля цёплай грубі, часам выходзіла на ганак, чула, як лапоча залубяnelly на марозе сцяг, і зноў успамінала Аляксандра. Дзе ён цяпер? Ці жывы хоць? Калі ўжо так няймецца ваяваць, хай бы дома ваяваў. Цяпер усе ваююць, у любым засценку, у любым куточку. А яго недзе носіць па свеце. Тут бы хоць на вачах быў... От прысушыў! Ні ўдзень, ні ноччу з галавы не йдзе...

Раніцай слаўся марозны туман. Досвітак быў сіні, і снег здаваўся сінім. Звонка, нібы драчыны крык, рыпелі дарогі і калодзежныя жураўлі. Раптам, як гром сярод яснага неба, цішыню світанка разарваў гулкі гарматны стрэл і пакаціўся над заінелымі лясамі і ціхім аснежаным полем. Нешта гахнула, аж зыбанулася зямля. Такого яшчэ Параска не чула. Яна тройчы стрэліла ўгору, але яе сігналу ўжо ніхто не чуў — ішоў бой на ўзлессі каля Пцічы, сакаталі кулямёты каля Смыковіч і Лесак, па Дуброве біла артылерыя. Пачалося!

Здавалася, грывіць і калоціцца ўся зямля, бліскае сухім зеленаватым бляскам. Параска падцягнула цяжкую драбіну, прыставіла яе да ганка, порсценька ўзбегла па ёй і ўзялася адрываць кіёк, на якім трапяталіся сцяг. Цвікі заіржавелі і не падаваліся. Яна тузала, калыхала з боку ў бок, натужылася — з піскам, нібы плачучы, вылезлі цвікі з намёрзлых дошак. Параска адарвала ад кійка цубкае палотнішча, склала яго ў некалькі рэдзяў, схавала пад катушок, замкнула дзверы воласці і берагам Нератоўкі пабегла ў Карпілаўку. Там залёг узвод Цімоха Валодзькі. Нешта ж вельмі зрабілася светла. Параска азірнулася і ледзь не ўпала. Злева і справа калыхаліся і шугалі зырккія вогненныя слупы з чорнымі кутасамі дыму. Гарэлі Дубровы і Кавалі. Стаяў доўгі прарэзлівы гул і лямант, яго заглушалі гарматныя выбухі і вінтаваныя залпы. А над лесам узыходзіла вялікае чырвонае сонца, у бяздонным небе плылі і раставалі лёгкія хмурынікі, на голлі блішчэў густы іней, ён палахліва асыпаўся ад кожнага стрэлу. Параска ледзь не выскачыла пад партызанскія кулі.

— Назад! Куды цябе гоніць! — крычаў невялічкі ростам, але галасісты Валодзька.

Параска ўпала, сцягнула з пляча карабін і некуды стрэліла. Яе пругка тузанула ў плячо, сэрца білася так моцна, і, здавалася, ад яго ўдараў калоціцца рукі і трымціць усё цела. Па шорсткім снезе Параска адпаўзала назад, бліжэй да партызанскага ланцуга. Цяжка было рабараць, дзе страляюць свае, а дзе легіянеры. Артылерыя біла аднекуль з Завалёнаў і толькі па Дуброве. Відаць, нехта падтыкнуў, дзе стаяць партызаны, таму і садзяць снарад за снарадам.

З ветрака, што стаіць на кавалёўскім полі, стракоча польскі кулямёт. У чыстай марознай сінечы, як свечкі, гараць хаты ў Дуброве, Лаўстыках і Кавалях. Партызаны пасоўваюцца да лесу, але не бягуць, не ўцякаюць, хоць сілы і не роўныя, хоць курчацца і канаюць на снезе прабітыя варожымі кулямі таварышы. Не ўстаў і не паварушыўся Майсей Раговіч, распластаўся на цвёрдым шарпаку Віктар Вотчык, ткнуўся тварам у невялічкі сумёт Васіль Званковіч.

Можна з дзесяткаў легіянераў скасіў Грыша Макавецкі, ускочыў, каб кінуць гранату, і кінуў-такі, але адразу ўхапіўся за жывот, перагнуўся, нібы зламаны ветрам, закруціўся на месцы. Тузанула другая куля, і ён зваліўся, як скошаны.

Упершыню на Парасчыных вачах адзін за адным паміралі маладыя хлопцы. Яна іх ведала з маленства, помніла, у каго быў «вогнік» на барадзе, у каго залатуха... І так проста, у адну хвіліну, няма ні Васіля, ні Віктара, ні Рыгора. Слёзы душылі яе. Параска страляла з адчаем і злосцю і адпаўзала з узводам на Рудню, а там недалёка і лес.

Чуваць была страляніна ў Старой і Новай Дубровах. Там адбіваўся ўзвод Максіма Уса.

— Адыходзіць на Шкаву! — загадаў камандзір.

А па вуліцы ўжо беглі легіянеры. Яны то выскаквалі, то знікалі за хмарами дыму: роўна, як свечкі, у цішыні марознага дня дагаралі саламяныя стрэхі, асядалі счарнелыя сцены падпаленых хат, як сухія рэбры, тырчалі чорныя кроквы. Яны скручваліся, хіліліся на бок, асядалі і падалі. Ніхто не тушыў пажару, ніхто нічога не выносіў, нічога не ратаваў: людзі пазашываліся ў скляпы, паўцякалі ў лес, пахаваліся на поплавце ў стажках сена. Наўкол ішла страляніна. Легіянеры ў вогнішчы пажару кідалі гранаты. Яны рваліся са страшэнным грукатам, раскідаючы ў розныя бакі галавешкі.

Высокі мажны Максім Ус прыціснуўся да сцяны стопкі і без промаху біў з вінтоўкі па жаўнерах. Яго ўзвод прабіваўся ў хвойнік, што рос непадалёк ад вёскі. Максім, відаць, хацеў прыкрыць адыход сваіх хлопцаў, падпусціць бліжэй легіянераў, шарахнуць па іх гранатаю, а самому за агародамі праскочыць у хмызняк: там і да лесу рукою падаць.

Але Максіма заўважылі пілсудчыкі і пачалі страляць толькі па ім. Кулі дзынкалі і глуха шлёпалі ў пачарнелую сцяну стайні.

— А трасцу! — сціснуўшы зубы, крычаў Максім і страляў, страляў. Вось нешта штурхнула назад і апыкло: гарачыя струменьчыкі пабеглі па руцэ і пад паху. Ён шчыльней прыціснуўся да вугла, прыцэліўся і стрэліў, але тут жа страшны боль разануў па ніжняй рабрыне, закруціліся снег і полыма над хатамі, у вачах паплылі белыя, ружовыя, сінія кругі. А Максім шчыльней прыляпіўся да вугла, не выпускаў вінтоўкі, хоць і не бачыў, куды страляе.

Белапалыкі пачалі акружаць камандзіра. Ён ужо не адстрэльваўся, але ўсё яшчэ стаяў, прыпёршыся шырокімі плячыма да сцяны. Пад нагамі дымілася лужына крыві. Да Максіма асцярожна падкрадаліся легіянеры. Ім хацелася скапіць хоць параненага партызана. Але ён не варушыўся: плячом прыпёрся да вугла, нібыта задрамаў. Калі яго акружылі і паручнік крыкнуў: «Рэнкі до гуры»,

Максім Ус не паварушыўся. Ён так і стаяў каля сцяны: боты прымерзлі, вінтоўка звалілася ў снег.

Легіянерам зрабілася страшна: яны ўпершыню бачылі чалавека, які памёр стоячы. Гэтым чалавекам быў бальшавік, вясковы хлопец Максім Ус.

Атрады кароткімі перабежкамі прабі-валіся к лесу. Ногі правальваліся ў глы-бокі снег, ад холаду і стомы дранцвелі рукі, ледзьве варушыліся сцягнутыя ма-розам губы. Але партызаны стралялі і паўзлі, паўзлі і стралялі. Снег паружа-веў ад водбліскаў далёкіх і блізкіх па-жараў, закопчанае неба было ў чырво-ных падпалінах.

Каля руднянскіх могілак застракатаў кулямёт. Па ім ударылі два дружныя залпы, і ён захлынуўся. Хлопцы з узвода Валодзькі з двух бакоў папаўзлі да мо-гілак. Кулямётчык канаў на снезе. Пры-гінаючыся, за кустамі ўцякала трое легія-нераў. Партызаны хацелі «касануць» па іх з кулямёта, а ён, як на тое ліха, за-мёрз. Не кідаць жа яго чорту лысаму. Зачапілі і пацягнулі за сабою.

У лес уваходзілі на змярканні. Было відно, як у Карпілаўцы, Дуброве і ў Смы-ковічах дагараюць хаты і свірны. Ні кры-кі, ні гул пажару не даляталі сюды. Толь-кі шумелі прыцяршаныя снегам хвоі, атрасаючы з галін густую замець. Па ле-се перагукваліся галасы:

- Амялян, дзе ты?
- Карп, ты жывы?
- Карпілаўскія, сюды!

Камандзіры збіралі сваіх партызан. У кожным узводзе некага не далічваліся. Нікому не верылася, што загінуў Максім Ус, што асталіся ляжаць на снезе іх ма-ладзья таварышы. А яшчэ раніцаю яны смяліся, частавалі адзін аднаго сама-садам, беглі, стралялі, паўзлі па полі.

Стомленыя, галодныя партызаны тулі-ліся спінамі да хвояў і моўчкі адпачы-валі. У кожнага дома асталіся свае. Што з імі? Можна на селішчы дагараюць гала-вешкі, а бацьку, маці, жонцы і дзецям няма дзе прытуліцца.

На пянёк ускочыў Максім Ляўкоў. На ім быў падраны кашушок, вялікая аве-чая шапка і старыя падшытыя валёнкі. За напружкаю тырчалі наган і дзве гра-наты. Да старшыні пачалі падыходзіць партызаны.

— Таварышы,— ціха пачаў ён.— Сёння мы страцілі многа сяброў. Легіянеры па-ляць нашы хаты, здзекуюцца з нашых блізкіх. Мы не ўстаялі перад гарматамі і кулямётамі, але і не здаліся. Будзем збіраць сілы, каб хутчэй выбіць ворага з нашай воласці. Адпомсцім за нашых таварышаў, вызвалім нашы сем'і ад пан-скіх здзекаў.

У лесе ёсць у нас некалькі буданоў, але ў іх у такую халадэчу не ўседзіш. Можна вясною яны нам і спатрэбяцца, а цяпер пойдзем у Граб'е, апамятаем, па-думаем, што будзем рабіць.

— Чаго там думаць? Адна ў нас рабо-та,— выгукнуў маладзенькі высокі Амя-лян Падута,— біцца за Савецкую ўласць.

Да Ляўкова праціснулася Параска. Яна з-за пазухі дастала скрутчак у белай хусцінцы і падала Максіму.

Ён разгарнуў хустачку. У руках было чырвонае палотнішча рэўкомаўскага сця-га. Ён падняў яго высока над галавой.

Па цёмным лесе, прадзіраючыся праз гушчар, праз замецныя снегам выва-раты, правальваючыся ў сумёты, ішлі партызаны шукаць сабе прыстанішча.

Цудоўным святам прайшла па беларускай зямлі Дэнада літаратуры і мастацтва таленавітага, брацкага нам народа сонечнага Узбекістана. Паэты, спевакі, танцоры — усе яны цешылі нас сваім майстэрствам — песнямі, танцамі і цешыліся самі той сардэчнай гасціннасцю і цеплынёй, якой адназваў ім наш беларускі народ — рабочыя, калгаснікі, інтэлігенцыя.

На здымку: удзельнікі дзяржаўнага ансамбля народнага танца Узбекістана «Бахор» выступаюць у калгасе «Расія» Гродзенскага раёна.

Фота А. Перахода. (БелТА).

ЗУЛЬФІЯ

Тут нарадзілася...

Тут нарадзілася,

Вось яблыня, паркан;

Гліняны домік — бацькава работа.

На агародзе — нізенькі будан,

Дзе я магла схавацца ад спякоты.

Сады зялёныя і вулачак клубок.

Гранат цвіце над пыльнаю дарогай,

Крынічка ў засені:

здаецца, тут знарок

Пакінуў след маладзічок двухрогі.

Надхмарныя вяршыні снежных гор.

Вясновы стэп у полымі цюльпанаў

І поля баваўнянага прастор —

Мне ўсё здаецца цудам нечуваным.

Тут я з'явілася, тут свет пачаўся мой,

Жыццю насустрач вочы я адкрыла:

Не ведаючы гора за спіной,

Свабодныя свае адчула крылы.

Тут, ручая вясновага званчэй,

Упершыню каханне загучала:

Я тут у цішыні жывых начэй

Вясне свае трылогі даварала.

Ад радаснай газэлі салаўя,

Ад гіяцынтаў пышнага цвіцення

І песня пачыналася мая, —

Тут сілы набіралася, натхнення.

І песню лепшую — дарунак лепшы —

свой —

Савецкай прысвячаю я Радзіме.

Бо шчасцем абавязана я толькі ёй!

Іначай — тлець бы мне у горкім дыме.

Мне любая Радзіма даражэй,

Мілей, чым дзённае святло для вока.

Мая любоў гарыць усё ярчэй,

Яна жыве ў душы маёй глыбока.

„Калі напад пракляты ліхадзей,

Ператвараючы ў халодны попел хаты, —

За слёзы бедных матак і дзяцей

Я палымнела прагаю адплаты.

Я верыла — настане светлы час,

І знікнуць хмары смерці назаўсёды!

І шчасце наша вернецца да нас

Пад сонцам праўды, міру і свабоды.

За намі перамога ў барацьбе!

Я цвёрда веру,

сказ бяру я ў рукі:

Мая Радзіма любая,

табе

Прыносіць сэрца песню, словы, гукі.

Пераклад з узбекскай мовы
Эдзі АГНЯЦВЕТ

У КАЛОДЗЕЖСКИ сельсавет мы зайшлі даволі рана. Але яшчэ раней за нас сюды прыйшла старшыня. На яе стала ляжаў вялікі аркуш разлінаванай паперы.

У пакой зайшла маладзіца. Алена Сямёнаўна (так завуць старшыню) неяк па-свойму хараша распытала жанчыну, па якой справе тая прыйшла да яе, выслухала.

Маладзіца прыйшла ў сельсавет з крыўдай на мужа. Пяць гадоў жывуць разам. У сям'і былі лад і згода. Міця кахаў жонку, чула адносіўся да сына, і раптам... па вёсцы паплылі чуткі, што яму прыглынулася чарнавокая статная дзяўчына, якая нядаўна вярнулася з горада.

— Алена Сямёнаўна, — звяртаецца маладзіца да старшыні. — Падзяліце нас, і няхай ён ідзе да гэтай вярцёлкі.

Пытанне за пытаннем у адрас маладзіцы. Кожнае слова старшыні цёплае, па-жаночаму ласкавае. Становіцца зразумелым, што ў жанчыны няма сур'ёзных доказаў здрады мужа, апрача таго, што «гавораць людзі».

— Не верце розным плёткам. Жаночае сэрца адразу адчуе, калі муж вернецца дахаты з нячыстым сумленнем.

Алена Сямёнаўна расказвае нешта падобнае з свайго жыцця.

— Уявіце, — кажа старшыня, — а каб я паслухала пляткара і парвала з сваім Аляксандрам Пятровічам. Сына пазбавіла б бацькі, сама засталася б без мужа.

На твары маладзіцы знікла сляза, яна павесялела.

— А калі я спытаю ў самога Міці, ці так яно, як людзі кажуць?

— Толькі без злосці, па-хорошаму.

Гэта была размова дзвюх жанчын: адной — надзеленай паўнамоцтвам улады, другой — пакрыўджанай мужам...

— Часта даводзіцца разводамі займацца? — спытаў я.

Старшыня ўсміхнулася:

— Часцей наадварот.

...Хлопец пакахаў дзяўчыну. Калі справа даходзіла да вяселля, яму прыслалі позову ў салдаты. Раней вясёлая, завадатар сярод моладзі ўсёй вёскі, дзяўчына засумавала. Аднойчы Алена Сямёнаўна запрасіла яе да сябе ў сельсавет. У шчырай гутарцы дзяўчына расказала старшыні, што яна жыць без каханага не можа, а ён з кожным месяцам чамусьці ўсё радзей і радзей радуе яе сваімі лістамі.

— Сустрэне другую, пакахае...

— А ты шчыра кахаеш?

— Вельмі, Алена Сямёнаўна.

Неўзабаве на імя яе каханага ў далёкую вайсковую частку з Калодзежы пайшло пісьмо, напісанае рукой Алены Сямёнаўны. Старшыня сельсавета расказвала салдату пра дружбу людзей, пра каханне, пра тое, што здрадзіць любаму чалавеку — найцяжэйшае злачынства. Гэта быў ліст без папрокаў і гучэў як парада старэйшага таварыша блізкаму сябру.

У сваім адказе малады салдат пісаў старшыні сельсавета, што ён таксама кахае і калі выпадзе адпачынак, яны абавязкова пажэняцца.

Калі так, чаму не дапамагчы хлопцу? Алена Сямёнаўна піша другое пісьмо — на імя камандзіра часткі. Просьба — даць хлопцу адпачынак для рэгістрацыі шлюбу.

Нядаўна вёска адгуляла вяселле. Паявілася новая сям'я.

Пакуль Алена Сямёнаўна Верабей расказвала пра лёс маладых людзей, у пакой зайшоў трактарыст саўгаса «Натальеўскі» Уладзімір Мікалаевіч Моўчан.

— Алена Сямёнаўна, — паказваючы паперу, звярнуўся ён да старшыні. — Тут гаворыцца, што мне выдзелілі восем кубаметраў лесаматэрыялу для рамонту дома. Мне б яшчэ шыферу і цэглы.

— Пачынайце рамонт. Дадзім і гэта.

Сур'ёзная размова працягваецца і на вуліцы. Старшыня сельскага Савета Алена Сямёнаўна Верабей і дырэктар саўгаса «Натальеўскі» Раман Васільевіч Мацвееў.

На тэрыторыі сельсавета жыве 1047 сем'яў, і Алена Сямёнаўна ведае патрэбу кожнай з іх. Адрозна пасля выбарання на пасаду старшыні рабочы дзень яна пачынала звычайна так... Прыходзілі людзі:

- Дах цячэ...
- Студня асунулася...
- Комін разваліўся...

ГЛЫБОКІ СЛЕД

А калі ж займацца справамі дзяржаўнай важнасці? А ці не лепш, калі работнікі сельсавета, актыў наведваюць кожную сям'ю і выслухоўваюць людскія просьбы і крыўды? Так у сельвыканкоме з'явілася кніга «Людзям», у якой супраць кожнага прозвішча выкладзена патрэба сям'і. Чытаем: Тарасік Люба. «Даць у 1967 годзе 15 кубаметраў лесаматэрыялу на рамонт дома». Молчан Антон. «Паклапаціцца аб прызначэнні пенсіі».

Цяпер «паходы» людзей у сельсавет з просьбамі амаль адпалі.

Клопаты, клопаты, клопаты. У Алены Сямёнаўны яны бываюць неадкладныя і цяжкія, малыя і вялікія. У вёсцы Язаўка жыве старая Аксёна Васільеўна Молчан. Здарылася так, што яе абышлі пры назначэнні пенсіі. Скаргаў яна не падавала, не хадзіла ў сельсавет. Алена Сямёнаўна выпадкова выявіла гэта.

— Чаму яна не атрымлівае дапамогі?

І старшыня сельвыканкома мчыць на веласіпедзе да Молчан. Аксёна Васільеўна нават і не ведала, што яна мае права на пенсію. Каб не турбаваць старую, дамовіліся з райсабесам, і адтуль выслалі камісію дамоў да Аксёны Васільеўны. Пенсія прызначана.

Ганна Пятроўна Несцяровіч выгадала дзяцей. Але радасць ад гэтага была невялікая. Як толькі падняліся на ногі, дык і паляцелі з гнязда, як тыя птахі-падлеткі. З часам кожны завёў сваю сям'ю, і маці засталася ўбаку. Толькі раз у год, бывала, прыязджала дачка дадому.

Старэла Ганна Пятроўна, старэла і яе хаціна. Сельсавет паклапаціўся і выдзеліў ёй лесу.

— Навошта ён мне, дачушка, — з крыўдай на дзяцей гаварыла Ганна Пятроўна. — Калі ім не трэба, то я свой век дажыву ў старой хаце.

— А чаму не ў новай? Старому чалавеку святло, паветра трэба. У добрым доме і дыхаецца лягчэй.

Алена Сямёнаўна напісала пісьмо дачцэ і зяцю Ганны Пятроўны. Расказала, што сельсавет выдзеліў ім лес на новы дом. Калі яны прыедуць, знойдзецца і для іх па душы справа ў вёсцы. Ліст, відаць, крануў дзяцей. Пакінулі яны наседжанае месца ў горадзе і вярнуліся ў вёску. Цяпер у Калодзях пасярэдзіне сяла ўзвышаецца дабrotны новы дом пад шыферам. Вокны вялікія, пакоі прасторныя. Быццам памаладзела Ганна Пятроўна. Людзі гэты дом назвалі імем зяця — «Рыгаравай хатай».

І ў наш час бываюць розныя людзі. Адны шчасце бачаць ва ўласным куфэрку, другія — у радасці і багацці ўсіх людзей. Першага не расчуліць нягода, сляза чалавека. Для другога гора чалавека — яго гора. Ёсць такія, што пражылі жыццё і не пакінулі ніякага знаку. А другі, дзе б ні ступаў, глыбокі след пакінуў на зямлі. У адным месцы гэты след садам цвіце, у другім — дабrotным будынкам узняўся, у трэцім — добрым словам у сэрцы чалавека адгукнецца.

Алена Сямёнаўна Верабей належыць да катэгорыі тых людзей, у якіх ніколі няма спакою. Увесь час ёй здаецца, што зроблена яшчэ мала і не так ужо добра. У яе заўсёды ёсць няскончаныя справы, задачы, якія трэба вырашаць неадкладна. Школы, фельчарскія пункты, дзіцячыя яслі, сады, магазіны — усё клопат старшыні сельвыканкома. У Калодзях магазін патрабуе рамонт. І пакуль мы наведаль школу, Алена Сямёнаўна з'ездзіла на лесапільку. Затым гутарыла з дырэктарам саўгаса «Натальеўскі» Раманам Васільевічам Мацвеевым наконт новага клуба.

— Грэх адмовіць Алене Сямёнаўне, калі бачыш, як яна шчыра працуе сама. — І прыгадаўшы тыя часы, калі ў Калодзях у сельсавеце сядзеў папярэднік Алены Сямёнаўны, Раман Васільевіч жартуе:

— У таго была адна дарога — кабінет, магазін.

Калодзежскі сельсавет перадаваў у Мінскай вобласці. Яму прысуджаны пераходныя чырвоныя сцягі аблвыканкома і Чэрвеньскага райвыканкома. Спытаецца, за што? За добраўпарадкаванне вёсак, будаўніцтва дарог і мастоў, культурна-масавую работу, азелененне населеных пунктаў, за развіццё спартыўнай работы, выкананне фінансаванага плана.

Развіталіся мы з Аленай Сямёнаўнай шчырымі сябрамі. Я думаў: жыве ў вёсцы чалавек. На першы погляд ціха, непрыкметна. Але які глыбокі след яна пакідае ў жыцці людзей.

М. СЕРГІЕВІЧ

Чэрвеньскі раён.

ЭЖЭНІ КАТОН

У Эжэні Катон было вельмі многа сяброў ва ўсіх краінах свету — не толькі ў Францыі, — бо ўсё вялікае жыццё гэтай цудоўнай жанчыны было прысвечана таму, каб дружба, брацтва, таварыскасць трыумфавалі на зямлі.

І калі прыйшла вестка аб яе смерці, перад тысячамі людзей паўстае вобраз Эжэні Катон у розных ракурсах яе шматграннага, цудоўнага, вялікага жыцця.

Эжэні Катон запамнілася людзям такой, якой яна была ў прэзідыумах кангрэсаў Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын, бо нельга аддзяліць асабістае жыццё Эжэні ад дзейнасці масавай шматтысячнай жаночай арганізацыі. Гэта арганізацыя аб'яднала ў сваіх радах жанчын самых розных палітычных поглядаў і перакананняў, звязаных агульным імкненнем ніколі не дапусціць адраджэння фашызму, перагарадзіць шлях вайне, сумеснымі намаганнямі дабіцца перамогі прынцыпаў дэмакратыі, раўнапраўя жанчын і светлай будучыні для дзяцей.

Эжэні Катон запамніцца нам такой, якой яна была ў Маскве, бо нельга аддзяліць асабістае жыццё Эжэні ад яе дружбы з Саветскім Саюзам, саветскім народам.

...Група французжанак — на Краснай плошчы. Звычайны працоўны дзень масквічоў даўно закончыўся. Рэдкія прахожыя са здзіўленнем азіраюцца на жанчын, якія ідуць па-святочнаму апранутыя, як на дэманстрацыі, з букетамі кветак і спяваюць. Вечер позняй восені камечыць кветкі і абрывае словы «Марсельезы». Але як толькі песня змаўкае, яе зноў падхоплівае сівая высокая жанчына, якая ідзе ў цэнтры шараў, — Эжэні Катон. Яшчэ ў 1946 годзе Катон заявіла, што хоць яна не камуністка, але ганарыцца тым, што ідзе разам з Французскай камуністычнай партыяй. «Ісці разам з камуністамі» для Эжэні Катон азначала змагацца за ўвасабленне ў жыццё вялікіх ідэалаў чалавецтва.

Эжэні Катон запамніцца людзям такой, якой яна была ў ходзе масавых дэманстрацый, маршаў міру, народных эстафет. Энергічнай, маладой, нягледзячы на гады, такой жа маладой і моцнай, як міжнародны жаночы рух, на чале якога яна стаяла.

...І молча под огненным небом июня

Стояла седая Каттон на трибуне.

И молча, встречаясь лишь изредка взглядом,

Стояла французженка с немкою рядом...

И было в молчании грозном и чистом

Начало того, что зовется единством!

Яна вяла за сабой мільёны жанчын: такой запамніцца Эжэні Катон.

Кацярына ШЭВЕЛЕВА

Вялікае дзякуй

Ганна Васільеўна Вязоўская вартая таго, каб яе ведалі ў рэспубліцы. Хутка ёй споўніцца 60 гадоў. За плячыма 40 гадоў работы ў жанаддзелах, барацьба з дзіцячай беспрытульнасцю, ліквідацыя непісьменнасці. Чвэрць стагоддзя ў партыі, больш 20 гадоў — нязменны старшыня жансавета паравознага дэпо імя К. С. Заслонава ў Оршы. Ганна Васільеўна ўзнагароджана многімі медалямі за баявую і працоўную доблесць, мае шмат ганаровых граматаў.

Я маю шчасце, што на сваім шляху сустрэў Ганну Васільеўну. Мы астатнія сіротамі, бацькі загінулі на вайне. Прыйшла да нас Ганна Васільеўна з членамі жансавета, ласнавая і спагадлівая, як маці. Уладкавала мяне вучнем слесара, параіла пайсці ў вярхоўную школу, сачыла за маёй вучобай. Я скончыў школу, а потым завочна тэхнікум, але Ганна Васільеўна сказала: «Гэтага мала!». І ўгаварыла працягваць вучобу. Тры гады назад я скончыў інстытут, цяпер працую інжынерам у дэпо імя Заслонава.

Вялікае дзякуй Вам, Ганна Васільеўна, за ўсё, што Вы зрабілі для мяне і для такіх, як я. Жадаю Вам доўгіх гадоў жыцця і здароўя!

Н. БАКІНСКІ,

інжынер паравознага дэпо імя К. С. Заслонава.

ЯК, па-вашаму, дарагія чытачкі, калі прыходзіць да жанчыны старасць? У колькі гадоў стукае яна сваёй знямоглай рукой у наша акно? Калі нячутна і непрыкметна ўзорвае на твары першую баразну-маршчыну? Якой нядобрай ноччу падсыпае першую жменю попелу ў шаўковыя косы? І каторую з нас, жанчын, даганяе яна хутчэй?

Паспрабуй, адкажы...

Праўда, адказ як быццам ёсць, а лепей усё ж сказаць: быў. Быў спакон веку. Ды толькі нямнога ад яго было радасці: сорак лет—бабін век...

І сапраўды, век за векам перавальвала жанчына за гэтую гарбатую гару, і канчалася і на гэтым нямеда яе песня: каля печы, над ночвамі бялізны, ля кудзелі. Век за векам...

А сёння, у наш час, калі жанчыну абступае столькі спраў (і жаночых і нежаночых), калі за 50 год Савецкай улады прайшла яна па Ленінскай дарозе ад кухаркі да кіраўніка дзяржавы,—сёння таксама ўсё яшчэ

В. Ф. Мацюшка

прытулан, а пасля, як прытулак ліквідаваўся, гэтак жа з жаласці—каб з голаду не памерла—аддалі ў нянькі... Не памерла, выкідалася. Як толькі паднялася на ногі, пайшла шукаць больш надзейнага дзела ў рукі. Ужо можна было ёй і вучыцца—нездарма бацька адваяваў дзве вайны і адну рэвалюцыю. Варвара рабіла на шчотачнай фабрыцы (днём) і вучылася (вечарам). У 1930 годзе—ёй ішоў дзевятнаццаты год—паступіла ў Мінскі політэхнічны інстытут. У 1935 годзе атрымала накіраванне ў навукова-даследчы інстытут харчовай прамысловасці. У 1937 годзе была абрана трэцім сакратаром ЦК камсамола... Потым зноў працавала ў інстытуце, ужо намеснікам дырэктара...

Вайна захапіла яе ў радзільным доме. А дома чакалі двухгадовая Іначка, маці (бацька ажаніўся другі раз) і малодшая сястра з братам. Муж

ЯШЧЭ РАЗ ПРА МАЛАДОСЦЬ

можна мірыцца з тым дапатопным жаночым «векам»? Ці можа яго можна абмінуць, пасунуць назад і зусім не лічыцца з ім?

І калі так, то як гэта зрабіць і што робіцца для таго, каб сорак год жаночага жыцця лічыць не старасцю, а, наадварот, росквітам жанчыны—яе фізічных і духоўных сіл?

Вось пра гэта (як зрабіць і што робіцца, каб жанчына не старылася без пары) і была гаворка з В. Ф. Мацюшка—намеснікам міністра бытавога абслугоўвання насельніцтва. З ёю таму, па-першае, што клопат гэтага міністэрства зводзіцца да аднаго і толькі да аднаго: усё для чалавека! І, па-другое, жыццё самой Варвары Феафілаўны як у люстры адбівае лёс нашай сучаснасці, жанчыны, што за гады Савецкай улады прайшла дарогу, накрэсленую ёю добразычлівай, яшчэ Ленінскай, рукою.

...У самыя прэдадзены імперыялістычнай вайны беззямелле і бласхлебца вытурвалі лагойскага мужыка з пустой дзесяціны ў горад, у Мінск. Вытурвалі з дзесяці і хворай жонкай па кавалак хлеба. Ды толькі не пайшлося на радасць тое гарадское жыццё. Неўзабаве памерла жонка. Не ўжываліся падоўгу і дзеці: з шасцігадовай асталася адна толькі дзяўчынка. Пяцігадовую, лічы круглую, сірату (бацька к гэтаму часу не дзе ў акопах ужо карміў вошай «за цара і ацэчства») добрыя людзі здалі ў

быў у камандзіроўцы... Думалі на які тыдзень ці два сысці з Мінска (непадоўга ж!), ды куды там было ісці з такімі дзецьмі. Праз месяц вярнуліся назад... Трэба было нешта рабіць, некага шунаць, свайго... Свае людзі знайшліся. Кватэра Варвары Мацюшка па вуліцы Дабралюбава стала явочнай... Вясной 1942 года падпольны гарком партыі зацвердзіў яе намеснікам сакратара райкома. Восенню пайшлі па горадзе павальныя арышты, аставацца больш было немагчыма. Забраўшы дзяцей, маці і брата з сястрой, якія разам з ёю вялі падпольную работу, пайшла ў партызаны (Мікалай з Ларысай так і не вярнуліся з партызан—загінулі пры выкананні баявога задання). З мужам стрэлася толькі ў чэрвені 1943 года ў Маскве, калі яго, параненага камісара атрада, прывезлі ў тыл на лячэнне. (Ён партызаніў на Рудзеншчыне, яна—у Барысаўскай зоне.)

...Адрозж пасля вызвалення, у 1943 годзе, пераехала ў Гомель і была залічана ў апарат Міністэрства харчовай прамысловасці. У ліпені 1944 года вярнулася ў Мінск... Потым не адзін год працавала намеснікам старшыні і старшыняй Белпрамсавета. Цяпер намеснік міністра.

Такі—на паперы ён не заняў і паўстагонкі нават—гэты шлях. Не скажаш, каб вельмі лёгка быў ён. Было ад чаго і пастарэць і пасівець... Але дазвольце, пра якую старасць можна весці гаворку? Дзе той час думаць пра яе...

— Варвара Феафілаўна, вось на гэту тэму «Роботніца і сялянка» і хоча з вамі пагутарыць... Калі ласка, раскажыце нашым чытацкам, што на бліжэйшыя часы гарантуе ваша

міністэрства жанчынам? Як яно збіраецца памагаць нам быць маладымі?

— Ну, калі пытанне—няхай сабе ў жартаўлівай форме—пастаўлена, мушу адказаць. Перш за ўсё: «не збіраецца», як пытаеце вы, а ўжо даўно памагае... Разумею ваша жаданне задаць мне стрэчныя пытанні, але пацярпіце. Тым больш, што адказваць я буду лічбамі...

Так працягвае нашу гутарку намеснік міністра.

— Усім вядома, якое месца адводзіцца ў Дырэктывах ХХІІІ з'езда КПСС павелічэнню паслуг насельніцтву і, у прыватнасці, паслуг жанчынам. Так і запісана: пяцігодка—жанчынам...

Дык што ж робіць і што зробіць да канца пяцігодкі (1970 год) Міністэрства бытавых паслуг? Перш за ўсё, каб жанчыны былі заўсёды модна апранутымі і выдатна сябе адчувалі, пабудуе атэлье індывідуальнага пашыву. Іх будзе 15—гэта да таго, што ў нас ужо ёсць у рэспубліцы. А ёсць у нас—два вытворчыя аб'яднанні (Мінскае і Віцебскае), 14 фабрык, 120 атэлье першага і другога разраду і шмат майстэрняў па пашыву і рамонту адзення па заказе насельніцтва.

Далей. Да сямідзесятага года ў рэс-

публіцы будзе 29 новых фабрык хімічэсткі і афарбоўкі. А яны адпаведна будуць мець сетку сваіх прыёмных пунктаў, якія, безумоўна, скароцяць жаночую беганіну. Пры гэтых жа фабрыках будуць комплексныя камбінацы, якія пры самаабслугоўванні будуць выконваць тэрміновую чыстку, прасаванне і мыццё бялізны. Жанчыне не спатрэбіцца адводзіць два дні на мыццё бялізны дома. Да яе паслуг будзе тэхніка і аўтаматыка самага высокага класа.

А хіба не пакута яшчэ і дагэтуль адрамантаваць пыласос, тэлевізар, халадзільнік? Гаспадыня з ног збіваецца, пакуль знойдзе патрэбную майстэрню і майстроў. У канцы пяцігодкі мы маемся прыняць на ўзбраенне ў гэтай галіне быту 9 спецыяльных заводаў.

Больш за 700 камбінатаў бытавога абслугоўвання працягнуць свае сяброўскія рукі жанчынам... Ну, і вяршыняй усіх гэтых паслуг, несумненна, усё ж будуць дамы быту. Дамы! Іх будуюцца 6 на рэспубліку (у кожным абласным цэнтры). У іх будзе ўсё. Усе асноўныя віды паслуг, у тым ліку і бюро добрых паслуг, і пашыў адзення, трыкатажу і абутку, будуць комплексныя прыёмныя пункты, цырульня, фатаграфія. Ужо цяпер у сістэме Міністэрства бытавога абслугоўвання насельніцтва працуе каля 60 тысяч кваліфікаваных рабочых самых разнастайных спецыяльнасцей. Няцяжка ўявіць, наколькі ўзрасце гэта «армія» да канца пяцігодкі... Бачыце, колькі лічбаў?

— Варвара Феафілаўна, а ў якім стане лічбы?

— Лічбы ў дзеянні. Многае ўжо збудавана. Вельмі многа будуюцца. І, канешне, вельмі многа яшчэ будзе будавацца.

— Зразумела... Аднак яшчэ пытанне: як усе гэтыя прыёмныя навіны будуць уплываць на сяло?

— Не будзем крывадушнымі — перавага за горадам. Аднак пытанне ставіцца так, каб у самыя бліжэйшыя гады арганізаваць выкананне любога заказу сяла. Для гэтага ўжо зараз (праўда, яшчэ недастаткова) у многіх калгасах і саўгасах ёсць пастаянныя, а таксама перасоўныя пункты па рамонту і пашыву адзення і абутку, па хімічэстцы... Мы імкнемся да таго, каб у кожным калгасе і саўгасе да канца пяцігодкі быў свой камбінат бытавых паслуг: з майстэрнямі, комплекснымі прыёмнымі пунктамі і абавязкова з цырульняй. І тады не будзе праблемай прыгожага прычоска для маладой сельскай жанчыны. Тады яна не захоча і ў гэтым адстаць ад гараджанкі. Моднае адзенне і абутак для сяла цяпер ужо не навіна.

— Дзякуй, Варвара Феафілаўна. Няма сумнення, што чытачкі «Работніцы і сялянкі» будуць задаволены гутаркай з вамі. Як ні кажыце, а ўсё тое, пра што вы казалі нам сёння, — усё гэта залог жаночай маладосці. Дзякуй!

Гутарку запісала А. НАТАЛІНА.

Казімір КАМЕЙША

Бярозы

Ён паміраў ад варожай кулі.
Да твару белага, як бярозы,
Прыпала неба шчакой матулі,
І паліліся дажджамі слёзы.
І стаў тады лес бальнічнай палатай,
Эфірам суніцы тады запахлі.
Бярозы-медсёстры ў белых халатах
Яго ўзялі асцярожна пад пахі
І паняслі недзе ціха-ціха.
Гула, як вайна,

са скрыгатам рана.
Ён толькі чуў, як гадзіннік цікаў —
Бярозавы лісцік аб гільзу снарада,
Калі ж ён вочы пасля расплюшчыў,
Блішчэлі ярка, як шчасце, росы.
Каля яго шчакі калючай
Сядзела ў белым халаце бяроза.

Іван КАЛЕСНІК

* * *

Апантана цвітуць вяргіні.
У тумане

крычаць журавы.
Дні вясны!
Паспрабуй, вярні іх,
Калі скошаны клін яравы.

Калі толькі у поўдзень восы
З верасоў пачастунак бяруць;
Калі ў шыбах азёрных восень,
З дрэў сарваўшы,

тушыць зару;

Калі кветкі апошні тыдзень
Так палаюць халоднай красой, —
...Не прыйшла да мяне ты
і не прыйдзеш
З нераспеченаю касой.

Працягваем завочную экскурсію

ПРА ШТО ГАВОРАЦЬ МЕМАРЫЯЛЬНЫЯ ДОШКІ

Гомель. Горад выдатных рэвалюцыйных традыцый. Цэнтр Палесся, цэнтр многіх важных гістарычных падзей у жыцці Беларусі. Мемарыяльныя дошкі, якіх нямала ўстаноўлена ў адроджаным горадзе на рацэ Сож, штодзённа нагадваюць нам пра рэвалюцыйныя і баявыя подзвігі гамельчан.

Вось мармуровая дошка на вуліцы Ісачанкі на доме № 1. Яна прысвечана Герою Савецкага Саюза А. Ісачанку. Пра гераічныя справы партызанскіх вайнаў

і адважных воінаў Савецкай Арміі Герою Савецкага Саюза І. Зайцава, Е. Барыкіна, І. Антошкіна, Б. Царыкава нагадваюць памяtnыя дошкі на вуліцах, названых іх імем. На доме № 69 на вуліцы Свядлова чытаем: «У гэтым доме ў 1944 годзе адбывалася сесія Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, прысвечаная 25-годдзю ўтварэння БССР».

А вось і іншыя адзінкі. Першамайская вуліца, дом № 16. «У гэтым будынку ў ліпені 1941 года размяшчаўся штаб гомельскага палка народнага апалчэння». Адэская вуліца, дом № 61. «У гэтым доме з 7 снежня 1943 г. па 10 красавіка 1944 года размяшчалася аператыўная група штаба 1-га Беларускага фронту. Адсюль камандуючы фронтам Маршал Савецкага Саюза К. К. Ракасоўскі ажыццяўляў кіраванне войскамі па разгрому нямецка-фашысцкіх захопнікаў».

І хіба не знамянальна, што ў тым жа Гомелі побач з Маршалам Савецкага Саюза Канстанцінам Канстанцінавічам Ракасоўскім на будынку па вуліцы Інтэрнацыянальнай аваяна славай Імя Радавога рабочага-франтавіка Ільі Катуніна! За мужнасць і гераізм, праяўленыя ў гады Вялікай Айчыннай вайны, яму пасмяротна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Ёсць мемарыяльныя дошкі і ў гарадах вобласці. На здымку адна з іх — на будынку ў Рэчыцы.

Я. САДОУСКІ.

НАСУСТРАЧ
50 ГОДДЗЮ
КАСТРЫЧНІКА

Друкуецца па просьбе чытачоў

ТЫ-ЯК У ПЕСНІ!

Заводскія карпусы, трубы — новы сілуэт горада.

Новы ўніверсаль.

«Командиры, командиры впереди...»

З Гомеля да Рэчыцы — рукой падаць. Аўтобусы курсіруюць адзін за адным. Па-абпал дарогі праплываюць калгасныя палеткі, ціхія вёскі, а больш за ўсё — кудлатыя лясіны. Звычайная палеская дарога. Ды вось вырываецца яна з лесу на дняпроўскія абалоны — і перад табой адкрываецца горад, што раскінуўся на высокай дняпроўскай кручы. Упёрліся ў неба заводскія трубы, адсвечваюцца на сонцы фабрычныя карпусы, па вадзе чуйна даносіцца бразгат жалеза і натужлівы гудок рудаваза, што застыў на вірлівых хвалях. І застылі на воднай роўнядзі лодкі, і аднекуль ціха даплывае песня:

Небо потемневшее
вышитым ковром
Широко раскинулось над
родным Днепром.

Прывітанне табе, Рэчыца, — звычайны рабочы горад, вядомасць і гордасць маёй рэспублікі! Ты акурат такая ж, як і ў гэтай песні, хаця і не зусім. Песня нарадзілася, калі твае найбагацейшыя скарбы — наша палеская нафта — яшчэ заставаліся маўклівай загадкай. Але, пэўна ж, будзе яшчэ песня і пра нафту. А пакуль давай знаёміцца бліжэй. Разгарні старонкі сваёй гісторыі!

...Вось ужо сем з паловай стагоддзяў глядзіцца Рэчыца з высокай кручы ў сіняву дняпроўскіх вод. І было ўсялякага: глядзелася радасна, з

добрай усмешкай, калі прамяніліся вуліцы кумачом чырвоных палотнішчаў, святочнымі ўборамі, маладым лісцем, кветкамі, і глядзелася пунсовымі гронкамі рабін, гатовых пакаціцца долу горкай, балючай слязой...

У пачатку XIII стагоддзя тут прайшлі ваяўнічыя дружыны Мсціслава Наўгародскага, пакінуўшы ад горада адны папалішчы. Потым са сваім войскам уварваўся літоўскі князь Вітаўт. У XVII стагоддзі ўсе дарогі былі заліты крывёю паўстанцаў супраць польскіх магнатаў. А пасля ўладаваў рускі цар. І ўвесь гэты час над прыдняпроўскім людзям панаваў бізун.

Сёння Рэчыца сустракае пяцідзесяты ранак Кастрычніка, радасны, светлы, узнёслы. За паўстагоддзя горад стаў непазнавальны. Любуючыся чыстымі абнятымі зелянінай вуліцамі, прыгожымі шматпавярховымі дамамі, гмахамі заводскіх карпусоў, міжволі ўспамінаеш дакастрычніцкую Рэчыцу.

...50 год назад — гэта глухі павятовы гарадок, ціхі і брудны. Было тут толькі шэсць саматужных прадпрыемстваў, на якіх працавала менш чатырохсот рабочых, дзве невялічкія бальніцы на сорок шэсць ложкаў, дзве пачатковыя школы, прыват-

Салістка самадзейнага ансамбля «Дняпро» Ганна Бундзіна, яна ж і насір гарадскога кіна-тэатра.

Удзельнікі танцавальнай групы ансамбля.

Марыя Паднясенская — лепшая работніца Рэчыцкай фанерна-мэблевай фабрыкі.

ная жаночая гімназія. Вуліцы асвятляў дзесятак газавых ліхтароў.

Затое над Дняпром уладна ўзвышаліся чатырнаццаць цэркваў. У карчмах залівалі сваю распач і безвыходнасць людзі мазалі. І над усім гэтым уладарыла суцэльная непісьменнасць.

Кастрычнік 1917 года прынёс сюды новае жыццё. Сёння Рэчыца—горад буйных заводаў і фабрык. За гады Савецкай улады тут выраслі такія вялікія прадпрыемствы, як фанерна-мэблевы камбінат, суднабудаўнічая верф, ткацкая фабрыка, завод керамічных каналізацыйных труб, метызны завод, гідролізна-дражджавы завод, ільнозавод, маслазавод і іншыя.

Возьмем, напрыклад, фанерна-мэблевы камбінат. На яго месцы раней, да рэвалюцыі, была невялікая запалкавая фабрыка. А сёння—гэта сучаснае прадпрыемства-гігант. У яго 12 цэхах з механізаванымі лініямі і канвеерамі працуе каля 4 тысяч рабочых. Прадукцыя камбіната—фанера, піламатырыялы, паркетная плітка, мэбля—ідзе ва ўсе куткі Савецкай краіны, экспартуецца ў ГДР, Венгрыю і іншыя краіны народнай дэмакратыі.

На гэтай зямлі стаяць два помнікі—на Воўчай гары, што каля горада, і ў яго цэнтры. Гэтыя помнікі тым, хто адстойваў маладую Савецкую Рэспубліку ад інтэрвентаў, і тым, хто прынёс вызваленне ад гітлераўскіх акупантаў. Яны—маўклівыя сведкі грознага часу. Але жывуць людзі, якія тварылі гісторыю Рэчыцы...

З малых гадоў пайшла працаваць у друкарню Фаня Малікіна. У 1916 годзе яна ўдзельнічае ў забастоўцы супраць гаспадара.

У 1920 годзе ў Рэчыцу ўварваліся белапалыкі. Фаня становіцца падпольшчыцай. Яе выдае правакатар. Турма, здзекі. Член павятовага камітэта камсамола Фаня Малікіна ведала ўсіх камсамольцаў. Яна нікога не выдала...

А Тамары Ільінічне Лагаўскай выпаў іншы час, але таксама трывожны і суровы. З сёстрамі Валянцінай і Людмілай у 1942 годзе яна пайшла ў партызанскі атрад імя Варашылава. Ордэн Чырвонай Зоркі Тамара Ільінічна атрымала ў Маскве, з рук Міхаіла Іванавіча Калініна. Зараз яна настаўнічае. І гэтай працы аддадзена 20 мірных гадоў.

Я сказаў бы, ёсць і трэці помнік на рэчыцкай зямлі, помнік людзям сённяшняга дня. Гэты помнік—нафтавыя вышкі.

Даўно геалагі шукалі тут нафту. І вось у жніўні 1964 года са шчыліны № 8 забіў першы фантан чорнага золата. Потым далі нафту і другія шчыліны, на базе якіх было створана прамысловае ўпраўленне «Рэчыца-нафта».

— А вось будучае рэчыцкай нафты,—гаворыць намеснік начальніка ўпраўлення «Рэчыцанафта» Леанід Іванавіч Цімашэнка,—стварыць нафたвую прамысловасць у Беларусі. У гэтым годзе,—працягвае ён далей,—нашы нафтавікі павінны даць мільён тон нафты, а ў 1970—5 мільёнаў. У нас працуюць людзі, улюбёныя ў новую прафесію, прафесію рамантыкі і нязвяданых таямніц. Назаву такіх дзяўчат, як аператара па перакачцы нафты Таню Ісаенка, лабарантак Ніну Сівак і Наташу Сіверынцову.

Кажуць, нібыта лічбы—сухая і нецікавая рэч. Але за імі тоіцца сённяшняе і будучае горада.

Рэчыца—горад шматлікіх навучальных і культурных устаноў. Тут 15 школ, зааветтэхнікум, філіял медвучылішча, дзіцячая музычная школа, Дом піянераў, 12 бібліятэк, у якіх 140 тысяч экзэмпляраў кніг.

Рэчыцкія жыхары любяць свой ансамбль песні і танца «Дняпро» і маладзёжна-эстрадны—«Аэліта». Пры гарадскім Доме культуры працуюць народны і лялечны тэатры, а таксама аркестр народных інструментаў.

Рэчыца—у новабудуўлях. Дастаткова прывесці адну лічбу: у 1967 годзе будзе ўведзена ў эксплуатацыю 26 тысяч квадратных метраў жылой плошчы. За адзін год

Забыты нядаўні страх, забыты экзамены: хіба мала ў дзяўчат, апрача гэтага, сакрэтаў і клопату?

болей, чым за ўсю сямігадку.

...Я хачу яшчэ раз вярнуцца да «Рэчыцкай лірычнай». Яе напісаў Пятро Вішняк—напісаў аб прыгажосці роднага горада ў мірныя дні. А ў час вайны з гітлераўскімі захопнікамі яго родны брат Фёдар за гэты мірны дзень аддаў сваё жыццё. Перад тым ён здзейсніў

здзіўляючы подзвіг—забіў бургамістра...

Хай плыве, хай не змаўкае над дняпроўскімі хвалямі гэтая цудоўная песня:

Сколько встреч задуманных
будет впереди,
А прекрасней Речицы
места не найти...

Аляксей ШНЫПАРКОУ

АДНО ІМГНЕННЕ

Алена ВАСІЛЕВІЧ

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага

...Потым, у сваёй майстэрні, цэлы дзень Сіўцоў адчуваў сябе нязвычайна маладым і акрыленым. Адчуваў здольным на самыя адважныя задумы і ўзнёслыя парыванні. Нібыта было яму не сорак восем гадоў, а ўсяго толькі якіх дваццаць.

Звычайна ў яго было распачата некалькі работ адразу. Сярод іх заўсёды адна была галоўная. Да яе ён быў прыкуты, як катаржнік да тачкі. Нават і тады, калі не мог па цэламу тыдню прымусяць сябе падысці да яе, крануць кісцю.

Нешта з яго работ заўсёды было «для душы». Так і цяпер: грэлі яго амаль дапісаныя пяшчотныя лугавыя званочкі ў белым фаянсавым гладышы на акне. (Загад малодшае дачкі: «Тата, мне намалюй!») У акно вее і лёгка надувае карункавую гардзіну гультаяваты чэрвень. Гудзе чмель. За гардзінай... Зрэшты, кожная гардзіна хавае сваю таямніцу.

«Тачка катаржніка» і тое, што прыносіла ўцеху, як ні дзіўна, займалі ў яго думках і сэрцы месца заўсёды побач. Асабліва стаяў і падаваў час ад часу голас зусім іншы клопат. Здаючыся з сябе, Сіўцоў зваў гэты клопат так: «Для дому, для грошай, для жонкі...»

На гэты раз («для дому, для грошай,

для жонкі») на стала ў яго ляжаў «пухавік» — чатырыста старонак добрасумленнага шэрапісу. Ён ніяк не мог дацягнуць іх да канца: абы толькі браўся за чытанне, як адразу хіліла на сон... Была падпісана ўмова, і аванс ужо быў пражыты, а ў яго накідана ўсяго адна толькі застаўка...

...Сіўцоў нават не адчуў задышкі — гэтак лёгка ўзнеслі яго ногі на шосты паверх, на седала, як жартам прызвалі сябры яго майстэрню.

На гэты раз ён не адчуў раздражнення і да свайго «пухавіка» на стала — ён толькі лягнуў па ім рукою, як ляпаюць па плячы наведвальніка, які надакучыў і ад якога хочацца хутчэй адвязацца: «Ладна, таварыш Нуднік, дачкаеашся і ты мяне...»

Потым Сіўцоў з трэскам адчыніў акно і, перахіліўшыся цераз падаконнік, нейкі час глядзеў уніз, у глыбіню суседняга саду — там цнатліва бялелі ружы.

«Я вострыт вас, і все былое в отжившем сердце ожило. Я вспомнил время...» Ён не ўспамінаў яго свядома, ён даўным-даўно не чуў яго. Словы і мелодыя старадаўняга раманса (Сіўцоў памятаў яго яшчэ з дзяцінства — маці-настаўніца любіла спяваць) раптам самі аднекуль наплылі на яго, напоўнілі да краёў сэрца, затрапяталі ў горле, крануліся вуснаў...

У Сіўцова не было музычнага слыху, голасу ён таксама не меў (ён спяваў толькі ў кампаніях, дзе былі яго сябры і дзе, як гаварылася між імі, «было воспринято...») І таму, сфальшывіўшы на першай фразе, ён не стаў больш спяваць. Сплёўшы пальцы на галаве і злёгка адкінуўшыся назад, ён уголас пачаў чытаць некаму нябачнаму цудоўныя вершы Цютчава: «Так позней осени порою бывает день, бывает час, когда повеет вдруг весною и что-то вострепнется в нас... Тут не одно воспоминанье, тут жизнь заговорила вновь, и то же в вас очарованье, и та в душе моей любовь...»

...Божа мой, усё ж адбылося ў адно толькі імгненне. У адно імгненне... Трамвай раптам затармазіў, і ўсе, хто стаяў на праходзе, пападалі адзін на аднаго... І яна таксама, каб утрымацца на нагах, сутаргава схавалася за яго рукаў. Ён чытаў у гэты час газету, і яны стукнуліся галовамі. Ён не паспеў нават разгледзець яе твару, ён толькі адчуў на сваёй шчацэ дотык яе валасоў і ледзь улоўны іх пяшчотны пах.

— Прабачце!.. — спалохана і ў той жа час неяк адчайна весела зірнула яна яму ў самыя вочы (якога колеру былі вочы ў яе самое?) і паволі пачала накіроўвацца да выхаду.

Ён глядзеў ёй услед, пакуль яна не выйшла з трамвая. Глядзеў і адчуваў: разам з ёю выйдзе і знікне нешта такое, што за адно гэта імгненне раптам парадніла яго і яе. Ён пакляўся б, што прачытаў гэта і ў яе вачах таксама, калі яны стрэліся позіркамі... Яна выйшла з трамвая і чакала, пакуль прайдуць

машыны, — каб самой перайсці на другі бок вуліцы. Яна стаяла спіной да акна, і ён, не зводзячы з яе вачэй, маліў яе: «Азірніся... Азірніся...» Яна чакала машын... Трамвай рушыў з месца — і тады яна таропка азірнулася на акно, на яго. Позірк іх сутыкнуліся. Яна спешна перайшла дарогу і спынілася. І азірнулася зноў... Можна яна папраўляла прычоску — на вуліцы быў вечер. Сіўцову ж здалося, што яна ўзняла руку для развітання. З ім...

Божа, які асёл! Які ён асёл!.. Каб праехаць адзін, усяго адзін толькі прыпынак, ён не сышоў следом за ёю... Ён не адказаў бы сам сабе на пытанне: а што б ён сказаў гэтай жанчыне, як бы ён паводзіў сябе з ёю? Яна не была падобна на жанчын, ахвочых да выпадковых знаёмстваў. І сам ён таксама, хоць і любіў жанчын, не любіў банальных раманаў.

Ён не здолеў бы растлумачыць ні сабе самому, ні каму другому, што з ім здарылася такое — нібыта яго маланкай апаліла. Ён ведаў пэўна толькі адно: жанчына гэта была яму патрэбна. Недзе, некалі, па недарэчнай выпадковасці, ён размінуўся з ёю. І вось яна мільганула, нібы маланка, апаліла яго і зноў знікла...

Ён не пайшоў адразу ў сваю майстэрню. Ён абышоў два кварталы насустрач ёй, хоць добра разумеў, што яна магла павярнуць і направа, не абавязкова налева... Яна, мусіць, і павярнула направа. Ці зайшла па дарозе ў паліклініку ці бібліятэку, ці ў гарадскую білетную касу. Колькі дзвярэй магло адчыніцца перад ёю, колькі кірункаў магла выбраць сама яна... Ён не заходзіў ні ў адны дзверы, не збочваў нікуды з таго адзінага напрамку, па якому павінна была ісці яна, калі б яна жадала стрэчы з ім гэтак жа моцна, як жадаў ён... Яны не стрэліся на гэтай прамой дарозе. (Усе стрэчы адбываюцца часцей за ўсё на нейкіх выпадковых завулках). Зрабіўшы круг да таго трамвайнага супынку, дзе выйшла незнаёмка, Сіўцоў спыніўся, пастаяў некалькі хвілін на тым месцы, дзе стаяла яна, і зусім механічна, як і яна гэта зрабіла, ні то прыгладзіў валасы, ні то памахаў ёй на развітанне...

І накіраваўся ў сваю майстэрню.

Яму было і сумна і ў той жа час было неяк незвычайна светла і лёгка на душы. Уся істота яго за гэты час, пакуль ён ішоў насустрач сваёй незнаёмцы, нібыта паспела акунуцца ў жывую ваду. І яму самому здавалася, што з гэтай жывой вады ён выйшаў зноў маладым і чыстым, даверлівым і акрыленым. Ён крочыў шырока і лёгка, зусім не адчуваючы сваіх сарака васьмі гадоў, і яго, як і некалі Андрэя Балконскага, перапаўняла ўпэўненасць: «Няпраўда, яшчэ нішто не скончана! Яшчэ ёсць жаданне і жыць, і тварыць, і любіць таксама... Любіць... Сіўцоў да болю ў сэрцы раптам адчуў пакутлівую радасць гэтага пакуцця. Ён любіў бы яе, гэту жанчыну, з якой стрэўся і размінуўся паўгадзіны таму назад. Ён любіў бы яе!

...Сіўцоў зрабіў імклівы круг па май-стэрні, спыніўся перад мальбертам, змахнуў з яго выцвілае рудое пакрывала.

— Здаровы, арлы! Як тут у вас ідзе без мяне нарада?!

І хоць «арлы» — нарада перад боем у зямлянцы камандзіра — нічога яму не адказалі, сёння ён глядзеў на іх таксама зусім іншымі вачыма, чым мінулы раз, тыдні два таму назад. Тады яму карціна яго раптам здалася такой безнадзейна шэрай і бяздарнай, а самае жахлівае — нікому не патрэбнай.. Бог ты мой, колькі сам ён перагледзеў на розных выстаўках і ў музеях вась гэтакіх жа бравых камандзіраў і начальнікаў, гэтакіх жа заліхвацкіх разведчыкаў і разведчыц у кажухах і з абавязковымі чырвонымі стужкамі на вушанках... Дык не, яшчэ і ён туды ж... Быццам яму невядома, што ўся гэта прыгажосць не што іншае, як куро́дым, што напусцілі яго браты-мастакі...

Ну, а Мікалай Пшанічны — камандзір яго партызанскага атрада — хіба не так збіраў іх у сваёй зямлянцы перад боем? А Вера Сафонава, Вера... Хіба яна была іншая: «Таварыш камандзір атрада, баец Сафонава з'явілася па вашаму загаду!» — ад марозу і сіверу чырвоная рука каля вуха... Стан перацягнуты па кажуху шырокай папругай. Зімовая тоненькая арабінка... А начальнік штаба масквіч Швелеў: «Я почти Иван Иванович — я Виктор Викторович...» — гэта калі неабходна было пусціць туману ў вочы, асабліва жанчыне... Ды і цябе самога, браце Саша, хіба не такім жа студэнтам у акуларах і чаравіках (ад марозу яліны трэскаліся!) прывялі ў той снежаньскі лес сорака першага года?.. Ты ж не выставіў сябе на пярэдні фланг (як-нітак, гісторыя!) і аўтамата нават не павесіў цераз грудзі, хоць мець з ім справу даводзілася не раз і не два... Значыць, і ты як быццам на месцы... Ну добра, добра, падумаеш: «Яўленне Хрыста народу»... Падумаеш, таксама мне геніяльны Аляксандр Іванаў з посахам...

Канешне, у разведчыцы колер твару трэба збавіць. Пры гільзе, якая да таго ж яшчэ і капцела, дзяўчат такіх квітнеючых не наглядалася... Ды і настрой быў не той. Забыў, мусіць: «Сашка, калі выжывем толькі — навек, назаўсёды будзем разам...» Выжылі ж! І не адзін бой выжылі. А дзе яно тое «навек будзем разам»?..

І ў самога камандзіра таксама занадта жалезная рука... Пшанічны ўмеў круць сэрца — таму і налягаў больш на яго, чым на кулак... А тут справа вядомая: пасля заўтрашняга бою ён ужо не з усімі імі вась так вочы ў вочы стрэнецца. Ды і сам ён не заварожаны. Не заварожаны...

Рука ўжо не слухалася Сіўцова. Камандзір атрада патрабаваў у яго чалавечнасці — у імя справы, у імя перамогі!.. Чорт вазьмі, тут лёгка было збіцца на чуллівасць...

Рука яго трымала кісць і рабіла сваю справу зусім незалежна ад яго самога. Ахоплены тым парывам творчай страстці, які быццам у кулак сціскае ўсю тваю істоту, Сіўцоў не заўважыў нават, як прайшло за працай некалькі гадзін.

Сіўцоў адклаў кісць, таропка падышоў да стала, закурыў цыгарэту. Шчаслівейшых мінут, чым такія вась мінуты неўвядомленага творчага натхнення ў ма-

стака, не ведаюць нават закаханыя.

...Цяпер, курачы ля акна і адпачываючы, Сіўцоў зноў успомніў яе... Нешта няўлоўнае ў ёй нагадала яму Веру. Пасадка галавы, позірк, рост. Толькі валасы — у Веры яны адлівалі золатам. Там. Тады. Праўда, за дваццаць пяць гадоў і золата робіцца цёмным...

Так усё склалася, што як быццам ніхто з іх траіх ні ў чым і не быў вінаваты. Ні яны, абедзве. Ні ён сам. Так павярнулася жыццё... Тады, у ліпені сорака чацвёртага, ён, адразу ж з партызанскага парадку ў Мінску, апынуўся ў эшалоне, які адпраўляўся на фронт. Вера таксама: з лесу — і ў свой педінстытут, канчаць... З Машай стрэліся яны ў шпіталі, у канцы таго ж сорака чацвёртага. (Так што ў яго самога не было: «Даеш Берлін!»). Маша тады, пасля кантузіі, выхадзіла і вынянчыла яго з матчынай цяроплівасцю. І ён астаўся з ёю. Астаўся, хоць была між імі розніца на пятнаццаць гадоў, быў у Машы муж-п'яніца, і былі дзве дзяўчынкі... Пра пятнаццаць гадоў яны ніколі не гаварылі (тады гэтыя пятнаццаць гадоў зусім не заўважаліся), з мужам Маша развялася, а дзяўчынкі вельмі хутка прывыклі да яго і пачалі зваць татам... А там за першыя тры гады сумеснага жыцця Маша нарадзіла яму яшчэ дзвюх дачок.

І тады шукаць Веру, і пісаць ёй пісьмы, і нешта тлумачыць ужо не мела сэнсу.

З таго часу, за ўсе гэтыя больш як дваццаць гадоў, ён стрэўся з Верай адзін толькі раз: на партызанскім парадзе ў Доўскім лесе... Там яны некалі ўдвух, разам, хадзілі ў разведку, хадзілі на жалезку... Там, у Доўскім лесе, яны кляліся адзін другому: калі толькі застаюцца жывымі, быць назаўсёды разам.

Больш на партызанскія стрэчы Вера не прыязджала ні разу. І Сіўцоў ведаў (і не толькі адзін ён ведаў гэта): не прыязджала таму, што прыязджаў ён — кожны раз спадзеючыся на стрэчу з ёю. У яе жыццё не ўдалося. Праз два гады пасля замужжа аўдавала. Не засталася дзяцей. Другі раз замуж не пайшла.

А Маша? Маша была мудрая жонка. Другая на яе месцы прыгняла б яго папрокамі і грызнёй, патрабуючы законнага кахання. (Маша раней яшчэ за самога Сіўцова зразумела, што іх абавязвала і трымала). А яна ведала іншае: ніякае каханне, нават самае палкае, не магло збудаваць яе сямейнаму дабрабыту больш надзейнай бастыліі, чым яе чатыры дачкі. І самае галоўнае было тое, што ў самога вязня ніколі б не паднялася рука на падкоп пад гэту сваю бастылію... Чатыры дачкі!.. Дзве старэйшыя, паслухмяныя, добрыя, як дзве кроплі вады падобныя на 16-гадовую Машу-перапечку, знятую на студэнцкую стыпендыю задоўга яшчэ да вайны... І дзве малодшыя, наадварот, як сухары худыя, гарэзы-песты...

Надзеленая не столькі розумам, колькі прыроджаным інстынктам самазахавання і захавання свайго сямейнага дабрабыту (магутнейшая зброя жанчыны!), Маша ніколі не ўмешвалася ў мужавы справы і заняткі і давала яму поўную волю. Нават калі і здагадвалася і калі напэўна ведала пра яго грахі. У яе не было таксама звычкі (як у іншых жонак) вытрасаць да апошняй капейкі мужавы кішэні ці, яшчэ горш, у дзень зарплаты званіць у бухгалтэрыю і самой

цягацца з мужам атрымліваць ганарары. Свой сямейны дабрабыт Маша будавала на павазе і даверы. (Ні адзін, праўда, чалавек на свеце не ведаў, чаго каштаваў ёй гэты давер!) І сапраўды, Сіўцоў палічыў бы сябе апошнім нягоднікам, калі б ён не зрабіў і не прынёс штомесяц дадому, сям'і, Машы

тых грошай, якія абавязаны зарабляць і прыносіць дадому, у сям'ю, жонцы кожны прыстойны мужчына — галава сям'і. (Таму і ляжаў на яго рабочым стала той добрасумленны «пухавік» на чатырыста старонак...)

...Запалонены сваім натхненнем, успамінамі пра даўно мінулае і пра тую штодзённую прозу жыцця, у якой захлынаецца (і захлынулася!) столькі высакроднейшых людскіх парыванняў, Сіўцоў са злосцю стукнуў кулаком па няміламу рукапісу (вось табель!) — нібыта ад яго гэта расплазілася ўся жыццёвая проза і шэрасць і, рэзка павярнуўшыся на абцасах, паспешліва зноў вярнуўся да мальберта.

...Камандзір атрада па чарзе пераводзіў позірк з аднаго твару на другі: «Такая абстаноўка, браткі!»... Вочы начальніка штаба (ён і ў гэты момант не забываў, што поруч з ім сядзела прыгожая жанчына) жмурывіліся ва ўсмешцы мужчыны, які не ведаў паражэнняў: «Я почти Иван Иванович — я Виктор Викторович...»

І толькі разведчыца і малады студэнт-мастак (яшчэ нават без аўтамата) хава-лі ў позірках нешта сваё, затоенае, што цяпер не ўмеў зразумець нават сам Сіўцоў.

ПРАЗ ГАДЫ

Святочна ўпрыгожаны Мінск адзначаў сваё слаўнае 900-годдзе. А за паўночнай ускраінай горада, у старадаўніх парнах Сёмкаўскай школы-інтэрната, было сваё незабыўнае свята. Сюды сабраліся ранейшыя беспрытульнікі, якім тут, у дзіцячай калоніі імя А. Г. Чарвякова, далі пачаць жыццё ў першыя гады Савецкай улады. З розных канцоў краіны з'ехаліся сюды «партызанскія дзеці» — тыя, каго ў гады Вялікай Айчыннай вайны выратавалі ад фашысцкай расправы народныя месціўцы з брыгады «Штурмавая» (выратаваны былі 274 маленькія вазні).

У кожнага быў вялікі і цяжкі жыццёвы шлях, але пра кожнага паклапаціліся добрыя людзі, Савецкая ўлада. Дзеці выраслі, іх выхавалі выдатныя педагогі, далі ім прафесію. І зараз дзе толькі не працуюць выхаванцы Сёмкаўскага дзіцячага дома і школы-інтэрната! Іван Шумскі — лепшы слесар кіеўскага завода «Арсенал», Іван Рабцаў — перадавы ліцейшчык Мінскага аўтазавода, Ангеліна Скобелева — начальнік цэха Мінскай друкарні Бельсаўпрофа, а Ніна Басыгіна памагае рыхтаваць кадры для сельскай гаспадаркі ў Нараўлянскай школе механізацыі.

На сустрэчы. На пярэднім плане (справа налева) камісар партызанскай брыгады «Штурмавая», цяпер дырэктар Інстытута ўдасканалення настаўнікаў Мінскай вобласці, Ілья Мартынавіч Фёдарэў, былыя выхаванцы Вера, Ангеліна і Барыс Скобелевы.

Фота былога выхаванца гэтага дома
Ул. Лупейкі. (БелТА).

ЯШЧЭ АДНА СУСТРЭЧА

Я сустракалася з ёю не раз. І ў Маскве, на Усесаюзнай выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі, і ў Мінску, на сесіі

Вярхоўнага Савета БССР, і ў калгасе «Новае жыццё», якім яна кіравала шмат гадоў. Ды не проста шмат гадоў, а самых цяжкіх, пасляваенных.

Такая і запамнілася яна — высокая, статная, з разумным позіркам шэрых вачэй. На грудзях — ордэн Леніна, дэпутацкі значок. Соф'я Нікіфараўна Шыманская...

Соф'я нарадзілася ў бядняцкай сям'і, з малых гадоў пайшла батрачыц. Кім бы яна была, каб не Савецкая ўлада? Скажаце, шаблоннае пытанне? Але зараз, калі краіна падводзіць вынікі ўсяму зробленаму за пяцьдзесят гадоў, міжволі задумваешся над лёсам нашых людзей. Бо толькі ўлада рабочых і сялян адкрыла сапраўднае жыццё перад такімі, як Соф'я Шыманская.

У лікбезе навучылася пісаць і чытаць і неўзабаве пачала разбірацца ў многіх пытаннях, і не проста разбірацца, а правільна вырашаць свае адносіны да жыцця, да падзей у краіне. Калі арганізоўваўся калгас у вёсцы Шайцерава Дрысенскага раёна, Соф'я адна з першых уступіла ў яго. Даіла кароў, загадвала жывёлагадоўчай фермай. І калі думалі, каго паслаць дэлегатом у Маскву на VIII Надзвычайны з'езд Саветаў, калгаснікі ў адзін голас казалі: «Няхай едзе Соф'я!».

З'езд увайшоў у гісторыю нашай краіны тым, што зацвердзіў Асноўны закон — Канстытуцыю СССР. Разам з лепшымі прадстаўнікамі народа абмяркоўвала яго праект простая ся-

лянка, разам з усімі яна галасавала за тое, каб грамадзяне адзінай у свеце Краіны Саветаў мелі права на працу, на адпачынак, на адукацыю, на забеспячэнне ў старасці.

Тады яна звязала сваё жыццё з партыяй камуністаў, стала кандыдатам, а потым і членам КПСС.

У гады вайны Шыманская працавала ў адным з калгасаў Татарыі. Шчыравала не шкадуючы сіл.

Нарэшце Беларусь вызвалена ад ворагаў. А на бацькаўшчыне чакала цяжкая вестка: загінулі ў партызанах двое сыноў. Сяло сустрэла зямлянкамі, галечай. І пачалася ўпартая, без спачыну праца: трэба было аднаўляць гаспадарку. Неўзабаве калгаснікі пераканаліся, што Соф'я руплівы гаспадар, і абралі яе старшыняй.

Людзі верылі ёй. І не толькі ў калгасе, але і ў раёне, вобласці прыслухоўваліся да яе слоў. Яе імя, як і калгас, якім яна кіравала, сталі славутыя на Полаччыне.

Трынаццаць гадоў, пачынаючы з 1945 года, была яна старшыняй. Пры яе ўдзеле калгаснікі аднаўлялі гаспадарку, будаваліся, багацелі. Так, багацелі. Яшчэ ў 1957 годзе калгас атрымаў мільённы прыбытак, стаў першым мільянерам у раёне. І толькі калі самае цяжкае аталосся ззаду і калгас атрымаў мільённы даход, здала Соф'я Нікіфараўна справы новаму старшыні Сцяпану Макаравічу Кавалеўскаму.

І вось новая сустрэча з ёй. Мы ідзем па вуліцы, забудаванай дабротнымі дамамі, каля кожнага — сад, кветнік. Вось калгасная кантора — цагляны

ладны дом. Побач з ім вялікі клуб. Кароўнікі тыпавыя, на брыгадным дварэ — механізаваная зернесушылка...

— Усё гэта пры мне пабудавана, ва ўсім частачка майго жыцця, — і ў голасе ледзь прыкметны смутак.

...Частка яе жыцця. Яе сляды... Чым вымяраецца след чалавека ў жыцці? Вось такога, як у Соф'і Шыманскай? Гэтымі будынкамі? Вядома, і будынкамі, і пышной зелянінай садоў пры кожным доме, і вясёлай чарадой тэлевізійных антэн над хатамі. Гэта на воку, гэта зразумела. А чым вымераць удзячнасць людзей, з якімі працавала яна шмат гадоў, аддаўшы большую частку сваёй душы? Мусіць, той ветлівасцю, з якой вітаюцца з ёй людзі.

Так, яна змянілася. Здаецца, стала меншая ростам, але вочы ранейшыя: жвавыя, уважлівыя. І цяпер яна па-гаспадарску ўглядаецца ва ўсё і не срывае радасці.

— Калгас наш яшчэ пабагацеў за апошнія гады. Старшыня старанны, справу вядзе добра, — і смутку ў голасе як не бывала. — Толькі трактары ў калгасе — 17, шмат аўтамашын, на фермах механізмы...

Соф'я Шыманская не адышла ад калектыву, не замкнулася ў сваім доме. Некалькі гадоў запар была членам праўлення калгаса, з ёй раяцца, як і раней. Ветэран працы, яна часты госьць у школах, у піянерскіх атрадах, заўсёды ўдзельнічае ў раённых партыйных актывах.

Вялікае, цікавае жыццё ў Соф'і Нікіфараўны. Вось чаму захацелася зноў напаміць нашым чытачам пра яе.

Н. СЯРГЕЕВА

С. Н. Шыманская. 1956 г.

ПРАЦОЎНАЕ ВЫХАВАННЕ ДЗЯЦЕЙ У СЯМ'І

У народзе кажуць, што дзеці — люстэрка бацькоў. Часцей за ўсё так і бывае.

Працоўныя якасці чалавека (ды і не толькі працоўныя) залежаць ад таго, як ён выходзіць з самых ранніх гадоў. Тое, што чалавек бачыць, чуе і робіць у дзяцінстве, не забываецца праз усё жыццё. Але як памыляюцца некаторыя бацькі, разважаючы: «Нам, дарослым, зусім не цяжка сабраць за ім цацкі, засцяліць пасцель, а для яго гэта — праца».

Але якраз таму, што для дзіцяці гэта праца, трэба даць яму магчымасць выканаць гэту працу і паставіць яе ў абавязак. Дзеці хочуць быць дарослымі і радуецца, калі ім кажуць: «Вы ўжо вялікія».

Зусім яшчэ маленькая дзяўчынка Юля Ш., ёй толькі год і 8 месяцаў, але яна, перш чым пайсці спаць, ставіць на пэўнае месца сваё крэсла і кладзе на яго гумавую Кацю. Вельмі прыемна назіраць, як Юля трымае дзвюма ручкамі кубак і сама п'е малако. Яна яшчэ амаль не гаворыць, але яе ўсё роўна лічаць «вялікаю», ніколі не калышуць. Сказана: «Ідзі спаць!». Юля паціскае плечкамі, але ідзе ў пасцель. Яна добра ведае, што такое «можна» і «няможна». Узяць ложку і есці самай кашку — можна, і Юля робіць гэта з задавальненнем. Узяць у рукі ёлачную цацку — забаронена, і яна спакойна адыходзіць ад ёлкі. Юлі кажуць: «Дзіма складае свае цацкі, а ты прыбірае свае». І Юля робіць тое, што і брат. Бацькі не даюць дзецям непаспелых заданняў, але сочаць за выкананнем. Заўсёды падкрэсліваюць «даросласць» дзяцей і ставяць ім у прыклад адзін аднаго.

Юрыку Т. было два гады і восем месяцаў, калі бацькі сказалі: «Юрык, ты ўжо вялікі. Будзь дома, глядзі, каб усё было ў парадку, а мы пойдзем на работу». І Юра аставаўся адзін. Спачатку яму пакідалі толькі бяспечныя цацкі. Паступова ён прывык карыстацца не толькі алоўкамі і фарбамі, але і нажніцамі і малатком. Былі, безумоўна, і казусы. Так, напрыклад, аднойчы Юра сустрэў маці радаснай весткай: «Мама, а ў мяне, як у таты, кішэнні ў штанах, толькі глыбокія!» Аказваецца, ён прарэзаў дзіркі на месцы кішэнняў, і ўсё, што апускаў туды, затрымлівалася ўнізе гумкай. Як рэагавала на гэта маці? Накрычала, пакарала, пасмяялася? Не. Яна сказала Юрыку, як даросламу: «Калі ты ў другі раз надумаешся рабіць што-небудзь сур'ёзнае, парайся са мною, з татам. У цябе выйшлі не кішэнні, а дзіркі, а кішэнні трэба прышываць, толькі гэта робяць дарослыя людзі на машыне для шыцця. А цяпер табе можна выразаць з паперы».

Трэба прывучыць дзіця, каб яно кожную справу выконвала ахвотна, з уласцівым яму запалам і абавязкова даводзіла да канца. Даць заданне, паказаць, памагчы, а потым праверыць, часам пахваліць, але не захвальваць. Калі трэба — зрабіць заўвагу, але асцярожна, з тактамі, каб не знікла ў дзіцяці жаданне працаваць. Не дакараць за няўдалую першую работу.

Вучаніца пятага класа Лена К. у адсутнасці маці прыбрала кватэру, вымыла падлогу, але не зусім акуратна. Маці, замест тактычнай заўвагі, абуралася: «Не патрэбна мне твая такая работа, усё прыйдзеца пачынаць спачатку!» — «Ну і пачынай, я хацела зрабіць, каб было добра, а табе не падабаецца, і я больш не буду нічога рабіць». — «Нават не смей!» — пацвердзіла маці. Гэта грубае адхіленне ад работы можа назаўсёды адбіць у дзяўчыны жаданне працаваць. Апрача таго, дзіця траціць веру ў свае сілы, здольнасці.

Ёсць другія памылковы і шкодны пагляд бацькоў на працоўнае выхаванне: не даваць дзецям рабіць хатнюю работу.

У аддзел кадраў прыйшла жанчына з дачкою, якая скончыла сярэдняю школу, але не прайшла па конкурсу ў інстытут. Ёй прапанавалі даволі цікавую работу, але папярэдзілі, што ў яе абавязкі ўваходзіць мыццё падлогі. «О, не, — сказала маці, — яна ў нас ніколі не займаецца бруднаю працай. У яе такія далікатныя пальчыкі, і раптам — мыццё падлогі!» — «А хто ж у вас займаецца «бруднаю працай?» Аказваецца, бабуля з мамой рабілі ўсё самі, спадзеючыся, што такім чынам забяспечваюць шчаслівае дзяцінства і юнацтва сваёй дачцы і ўнучцы. Адносна такой памылкі А. С. Макаранка гаварыў: «Дзеці, выхаваныя на маўклівым подзвігу матак, абкормленыя іх бясконцым ахвярапрынашэннем, вырастаюць у тых самадураў, прыгнятальнікаў, эгаістаў, якія ганьбяць наша грамадства. Яны могуць думаць толькі аб сабе, аб сваіх патрэбах...»

Сын настаўніцы, вучань 8 класа, вяртаючыся са школы, не

паспеўшы зачыніць дзверы, загадвае: «Мама, абедаль!» І маці кідае ўсё, накрывае на стол, падае першае, другое, трэцяе. А сын яшчэ прабубніў, што яму апыкраў гарнір з макаронаў. Пад'еў, усё кінуў на стала і пайшоў гуляць. На маё пытанне «Што гэта вы яго так песціце, падаеце і прыбіраеце за ім?» маці адказала: «Ах, гэтыя мужчыны! Бацька таксама такі. Ніколі шклянку за сабой не спаласне, кажа, што гэта не мужчынская справа». Зусім інакш выхаваны дзеці там, дзе кожны член сям'і мае свае пастаянныя абавязкі і імкнецца памагчы іншым.

Самы спрыяльны ўзрост для выхавання і прывіцця працоўных звычак — дашкольны, асабліва да пяці гадоў. У такім узросце трэба выкарыстаць перайманне, цікаўнасць, дапытлівасць і ўсю кіпучую дзіцячую энергію, каб закласці трывалую аснову для працавітасці. Ужо з паўтарагадовага ўзросту трэба прывучаць малога складаць свае цацкі ў пэўнае месца, прывучаць да самастойнасці — спярша пры дапамозе старэйшых. Калі да трох гадоў дзіця навучыцца есці, распранацца, здымаць абутак і прыбіраць цацкі, да чатырох — апранацца і абувацца, то к пяці гадам яно здолее прыбраць за сабой талеркі пасля яды, памыць чайную пасуду, паліць хатнія кветкі. А ў сем гадоў не толькі прыбірае сваю пасцель, а і спарадкуе кнігі, сатрэ пыл з падаконніка і мэблі, будзе даглядаць дамашніх жывёл.

Для чалавека, які прывычаўся працаваць з дзяцінства, праца з'яўляецца не толькі неабходнасцю, але жаданаю і радаснаю справай. А «калі праца ў ахвоту — жыць добра», — пісаў Максім Горкі.

Л. КНЫШ

г. Гродна.

Вось гэта машына!
Фота Ул. Лупейкі. (БелТА).

— ПАМАЗЫЦЕ вашай жонцы пераступіць парог!

— Нічога, дапаўзе сама...

Цяжка апіраючыся на мыліцы, невысокая жанчына пераступіла адну прыступку, другую, трэцюю і села на лаўку, доўга яшчэ ўтаймоўваючы дыханне. А на той жа лаўцы, крыху воддаць, сядзеў чалавек, якому належалі толькі што сказаныя словы: «дапаўзе сама»... Не, яны прагучэлі не груба, у іх не было ні выкліку, ні нянавісці. Гэта быў проста вясёлы жарт вясёлага, сытна пад'еўшага і спакойна спаўшага сённяшняю ноч, як заўсёды, чалавека. На яго свежа-ружовым, чыста паголеным твары так і ззяла задавальненне ад уласнай дасціпнасці, ад «спектакля», які зараз павінен адбыцца, ад сваёй ролі «галоўнай дзеючай асобы» ў гэтым спектаклі. І ад той эфектнай рэплікі, якую ён падрыхтаваў і хутка выкіне ў глядзельную залу.

Але пакуль што — звычайны рытуал перад пачаткам судовага пасяджэння.

— Прозвішча, імя, імя па бацьку, год нараджэння істца?

— Нізанаў Феакціст Нікіфаравіч. 1920 год...

Тое ж пытанне да «адказчыцы»:

— Алена Браніславаўна Нізанава...

«Ісцец» — гэта той, хто спаганяе. «Адказчык» — той, хто павінен задаволіць патрабаванні, хто вінаваты ў чым-небудзь, хто павінен несці пакаранне. Чым жа правінілася жанчына з кароткімі, некалі светлымі, цяпер сівымі валасамі, тая, што ледзь пераступіла парог перад гэтым мужчынам са свежа-ружовым тварам? Чаго яму трэба?

Ён патрабуе... скасавання шлюбу, падзелу маёмасці, патрабуе перакрэсліць дваццаць пражытых разам гадоў жыцця, патрабуе, каб сёння знялі з яго ўсялякую адказнасць за далейшы лёс гэтай жанчыны і дваіх яго дзяцей. Каб усё было па закону. Каб ніхто больш не папракаў, не сароміў яго, як гэта было ўжо аднойчы на заводзе, калі нават свае таварышы, прыяцелі кідалі ў

вочы такія словы, ад якіх іншы чалавек згарэў бы ад сораму.

Што ж, скасаванне шлюбу — рэч звычайная. І для суда і для жыцця. «Пакахаў другую ці другога», «не сышліся характарамі», урэшце, проста надакучылі адзін аднаму. Чаго ў жыцці не бывае! Толькі ж чаму так няёмка адчуваюць сябе ўсе, хто прысутнічае ў гэтым пакоі? Чаму і суддзя, і народныя засядацелі, і жанчына, якая піша пратакол, не хаваюць спачування да «адказчыцы»? І чаму пасля кожнага слова «істца» ў паветры нібы павісае нешта цяжкае, удушлівае, быццам столь апускаецца на галовы?

Так, у жыцці бывае рознае. Здараецца і гэтае, чаго ніхто не змог бы прадбачыць. Аднойчы ноччу Алена Браніславаўна прачнулася ад рэзкага невыноснага болю, што працяў як электрычным токам усё яе цела. Потым зразумела: адняліся ногі. Хто ведае — ці сірочае дзяцінства ў беднай заходнебеларускай вёсцы, ці трывогі і нягоды вайны, ці вечныя п'янікі мужа і яго пабоі, ці хваляванні за сына, які пачаў адбівацца ад рук, ці ўсё гэта разам падарвала здароўе. Тое, што зусім нядаўна здавалася яшчэ толькі прадвеснікам далёкай наваліцы, гэтай ноччу працяло маланкай. Чалавек стаў нерухомы. Маці дваіх дзяцей, класіфікацыя гаспадыня, галоўны кармілец сям'і ў прамым і ў пераносным сэнсе слова, цяпер бездапаможна ляжала на ложку.

Усё было б проста, калі б можна было напісаць так: муж адразу кінуў яе, знайшоў другую жанчыну, адрокся ў цяжкі час выпрабавання ад сям'і, ад дзяцей. Толькі... тым яно і складае, жыццё, тым цяжэй бывае разабрацца ў характары чалавека, што такія рэчы не заўсёды робяцца адразу... Што паміж днём, калі Нізанаў пакінуў свой дом на вуліцы Някрасава і перайшоў да другой жанчыны, на Усходні завулак, былі дні, калі ён горш ці лепш даглядаў хворую, больш ці менш турбаваўся аб пучэйцы для яе ў санаторый. І ў меру

Злая

свайго розуму і ўмення займаўся выхаваннем дзяцей.

Можна адтуль і пайшла ўся бяда, што ўмення і розуму на гэтую справу ў яго не хапіла. Добры аматар выпіць, чалавек, які дасюль ведаў толькі «сваю работу» да чарговага звальнення і «сваю выпіўку» да чарговага пахмелля, ён даўно ўжо згубіў аўтарытэт у падростаючых дзяцей, асабліва ў сына. А цяпер, атрымаўшы над імі поўную ўладу, рашыў узяць нарэшце лейцы ў свае рукі.

У той дзень Андрэй раней чым звычайна прыйшоў са школы: «Галава баліць», — паскардзіўся маці. Некалі ён моцна выцяўся галавой, і маці ведала, гэта не прайшло без следу. Ведаў і бацька... Але з цяжкага пахмелля не стаў надта разбірацца, а кінуўся на сына з папругай: «Я табе пакажу галаву!»

— Я забылася, што ногі... У гарачцы сарвалася з ложка, зрабіла два крокі і рухнула на зямлю, — успамінае Алена Браніславаўна.

Толькі пачала ледзь-ледзь адступаць хвароба — і вось табе яшчэ «сюрпрыз» — пералом бядра. Цяпер ужо не на месяцы, а на гады засталася прыкаваная да ложка.

А канфлікт паміж сынам і бацькам нарастаў, як камяк снегу. Андрэй глядзеў спадылба, як ваўчанё, і замаўкаў, ледзь толькі бацька заходзіў у хату. Потым уцёк з дому пасля чарговай сутычкі і бацькавых «метадаў выхавання». Апынуўся недзе ў чужым горадзе без грошай і без дакументаў, абакраў кагосьці і... трапіў у калонію.

У тыя ўдвая горкія для сям'і дні і пакінуў дом Феакціст Нізанаў. Сабраў усе дробязныя крыўды на жонку, на сына

Кадр з кінафільма «Вертыкаль».

Некалькі старонак жыцця і дзейнасці барацьбітоў за народную справу В. К. Блюхера і П. П. Постышава раскрывае перад намі новая двухсерыйная мастацкая кінааповесць «Пароль не патрэбны», створаная рэжысёрам Б. Грыгор'евым на Маскоўскай кінастудыі імя М. Горькага па сцэнарыю Ю. Сямёнава. Яна ўзнаўляе на экране барацьбу партызан і рэгулярных часцей Чырвонай Арміі на Далёкім Усходзе ў 1921—1922 гадах супраць амерыканскіх і японскіх інтэрвентаў і іх белагвардзейскіх пасобнікаў, падзвігі савецкіх разведчыкаў. У ролі В. К. Блюхера здымаўся акцёр С. Мамілаў, у ролі П. П. Постышава — М. Фёдарав.

...Састарыўся шэйх. Дзе яму знайсці пераемніка, хто павінен працягваць яго «святую» справу? Ён надумаў забраць у хворай няшчаснай жанчыны Кумры яе сына Рустама. Фанатычная Хадзіма ўгаварвае Кум-

ры не спрачацца, аддаць Рустама.

Пра гэта даведваецца настаўнік Сафоеў. Пачынаецца вострая, напружаная барацьба за душу хлопчыка. Пра яе расказвае новая таджыцкая мастацкая кінааповесць «Пад попельным агонь», створаная рэжысёрам Абусаламам Рахімавым па сцэнарыю Мухідзіна Хаджаева. Галоўныя ролі выконваюць Ульмас Аліхаджаев, Гурген Тонунц, Тамара Кокава.

Выклікае цікавасць і новы фільм «Вертыкаль», пастаўлены рэжысёрам С. Гаварухіным і Б. Дуравым на Адэскай кінастудыі па сцэнарыю С. Тарасова, напісанага пры ўдзеле Н. Рашэва.

Гэта яркі хваляючы кінаразказ пра героіну альпінізму, пра вернасць і патрабавальную дружбу, пра мужнасць і каханне.

У нарціне здымаліся Генадзь Варапаев, Георгій Кульбуш, Ларыса Лузіна, Сяргей Закарыядзе, Аляксандр Фадзееў.

ЭКРАН

ВОЛЯ

І прытуліўся, як галубок, пад крылом далёка не маладой ужо жанчыны, якая даўно пагадала сваіх уласных дзяцей, работніцы Галоўпаштамта Соф'і Канава-лавай. Тут ужо сапраўды, як кажуць, на чужым няшчасці пабудавала яна шчасце сваё. Ціха, сыйна і бестурботна пакаці-лася жыццём у Нізанава...

— Яна (г. зн. новая жонка) гаворыць мне: можаш зусім не працаваць, калі хочаш. Уладкуйся дзе-небудзь для ад-воду вачэй вартульніком—здараўе збера-жэш.

«Трасцу вы з мяне атрымаеце тады аліменты»,— выхваляўся на калідоры су-да Нізанаў перад дачкой-падлеткам, пе-рад інвалідам-жонкай. І ўсё з той жа вясёленай усмешкай.

...У рэдакцыю прыйшоў чалавек і па-кінуў пісьмо. Зверху, як загалоўак, напі-саў: «Трывожны сігнал». Ён і сапраўды аказаўся трывожным, гэты сігнал: «Я не прашу надрукаваць маё пісьмо ў часо-пісе, але прашу—разбярэцеся, пама-жыце Нізанавай і яе дачцы Леначцы. «Муж» і «бацька» кінуў іх адных без-дапаможных, усе клопаты па дому і до-гляд хворай узваліў на дзяўчынку, якой трэба вучыцца. Зімою ў доме холад-на—не хапае паліва. Цяжка з грашы-ма. А ён, гэты «муж і бацька», збіраец-ца яшчэ судзіцца з сям'ёй, каб за-браць палавіну дома і агароду і пры-весці туды другую жанчыну...»

У калектыве, дзе працуе Нізанаў, гэ-тае пісьмо—а яго паслала туды рэдак-цыя—выклікала гнеў. «Асудзіць учынак Нізанава, прасіць суд пазбавіць яго пра-воў бацькоўства. Пазбавіць правоў на домаўладанне. Хадайнічаць перад судов-ымі органамі аб спягнанні з Нізанава

аліментаў на ўтрыманне жонкі і дачкі, паколькі жонка захварэла ў выніку дэс-патычных адносін Нізанава да сям'і». Так даслоўна, чорным па беламу запі-сана ў рашэнні сходу калектыву.

Тут, на судзе, і народны суддзя Міт-рафанаў і засядацелі размаўляюць з ім «як мужчыны з мужчынам».

— А што, калі б такое здарылася з вамі? І жонка кінула б вас у бядзе?!

Ён зразумеў: юрыдычнай падтрымкі ў сваіх, прынамсі, матэрыяльных прэтэн-зіях ён не атрымае. І як сапраўды эфектную рэпліку кінуў, азіраючыся на «публіку»:

— Ад дома адмаўляюся. Перадаю сваю частку ў падарунак дачцы.

Вось, маўляў, маё высакародства! На-вошта было весці доўгія размовы, чы-таць мне мараль, заклікаць да сумлен-ня? Развод я ўсё роўна цяпер ці пазней атрымаю. Ёсць закон. А дом, калі так ужо націснулі з усіх бакоў, няхай за-стаецца «ім». Балазе, «тая жанчына» прыме і ў адной кашулі. Такое ўжо ка-ханне атрымалася ў нас на старасці гадоў.

І ўсё з ухмылчак, нахабна-вясёлай. Як гумавы мячык: як яго ні лупцуй, усё падскоквае.

...Суд прыняў рашэнне памяркоўнае: даць Нізанава паўгода на роздум, потым яшчэ раз заслухаць справу. На той час і сын вернецца дадому. Там, у калоніі ён вучыцца, набывае спецыяльнасць і вельмі непакоіцца за маці і сястру. Здаецца, стаў зусім іншым чалавекам, здаецца, усё зразумеў. Толькі вось баць-ку пасылае грозныя пісьмы: «Адпомшчу табе за маму!»

Суд не паставіў кропкі над «і».

— Падумайце пра лёс вашых дзя-цей!—былі апошнія словы да Нізанава.

Не па гадах сур'ёзная, невялічкая ро-стам Лена асцярожна павяла маці дадо-му. Адна.

Вось і ўсё. А на што, уласна кажучы, можна было спадзявацца? Што здарыц-ца цуд? Што расчулены бездапаможным выглядам жонкі і разумнымі парадамі суддзяў Нізанаў раптам перародзіцца, стане іншым чалавекам?

...А па веснавой, аслепленай сонцам вуліцы, міма гэтага будынка, дзе толькі што, за адну гадзіну, прайшла цэлая драма некалькіх чалавечых жыццяў, спяшаліся па сваіх справах людзі. Ма-ладыя, сярэдняга веку, пажылыя... Ча-мусьці захацелася спыніць кожнага з іх: і вось гэтага хлопца-студэнта, што так беражліва падтрымліваў пад руку сваю светлавалосую сяброўку, і чалавека з поўнай сеткай апельсінаў, і модніцу ў белай кашміронавай кофце. Спыніць і спытаць:

— А ты? А вы? Калі б такое здары-лася ў вашым жыцці, што б вы зрабілі? У вас жа таксама «адно жыццё», як га-ворыць Нізанаў, і правесці частку яго побач з хворым чалавекам вельмі цяж-ка. Гэта падзвіг, калі хочаце...

Няўжо так няўстойліва ўсё ў чалаве-чых адносінах? Што ж тады ёсць дабра-та? Рыса характару ці гуманны абавязак кожнага? Што ёсць мараль? Закон, па якому жывуць людзі «на людзях», ці глыбокая ўласцівасць уласнай душы? Мы адверглі хлуслівую хрысціянскую ма-раль, па якой Нізанаў, да прыкладу, па-вінен быў бы баяцца «гневу богага» за свой учынак. Мы не прызнаем фальшы-вых заклікаў баптыстаў—«любіць бліз-

кага!», ведаем іх сапраўдную «ма-раль».

Але вось...

У чужым горадзе ідзе па мосце да вакзала «камандзіровачны» чалавек, строгі і прыдзірлівы рэвізор. Пад ма-стом тоне дзіця, чужое, незнаёмае. Ча-лазавек, ні хвіліны не задумваючыся, кі-даецца ратаваць яго. І ратуе... цаною ўласнага жыцця... Чужая дзяўчынка абга-рэла на навагодняй ёлцы—і па перша-му слову ўрачоў тысячы людзей кінулі-ся аддаваць ёй сваю кроў... Вельмі сціп-лы і стрыманы знаёмы мне чалавек ва-семнаццаць гадоў даглядае разбітую паралічом жонку...

Асудзілі Нізанава людзі ў калектыве, дзе ён працуе. Колькі там было чала-век? Не адзін і не два. Сусед прынёс пісьмо ў рэдакцыю... Родная пляменні-ца Нізанава, сваякі той жа Канавалавай парвалі з ім усялякія адносіны...

Што ўсё гэта? Што іншыя прыклады, якія можа назваць кожны з нас? Не было б іх—не было б веры чалавека ў чалавека, у таго, хто жыве з табой побач, знаёмы ці пакуль яшчэ незнаёмы табе. Страшна было б жыць...

Ёсць законы грамадства, ёсць законы юрыдычныя і ёсць законы, якія людзі выбіраюць для сябе. Здаецца ўсяля-кае часам, можна памыліцца і аступіцца, але калі вось так паставіць жыццё вы-бар, уступаюць у сілу менавіта такія законы. Уласнага сумлення. Чуласці. Уласнай волі—добрай ці злой.

Даруйце, выпадковыя прахожыя, што на хвіліну паставіла вас пад сумненне. (Можна і сябе разам з вамі!) Няхай на наш з вамі лёс ніколі не выпадуць та-кія выпрабаванні. Але калі ўжо здарыц-ца... мы застанемся людзьмі. Так?

Некалькі дзелавых пытанняў.

Памятаеце, як пагражаў Нізанаў: не буду працаваць! Атрымаеце вы ў мяне аліменты! А што, калі ён і сапраўды здзейсніць сваю пагрозу? Тут ужо ма-ла адных ушчаванняў, трэба агарадзіць гэтую—дарэчы, не толькі гэтую сям'ю, бо ёсць і яшчэ мужчыны, што «помс-цяць» так уласным дзеям за тое, што нарадзілі іх на свет. На жаль, у крымі-нальным кодэксе пакуль яшчэ няма артыкула, які папярэджваў бы і суро-ва караў тых, хто ўвільвае ад работы ці працуе не ў поўную сілу, «абы менш яны з мяне атрымалі». Ды і жанчын занадта ўжо чужых і шчодрых, якія бя-руць на сваё ўтрыманне або, як Кана-валава, падбіваюць нават на такія штуч-кі мужчын, крануць таксама не шкодзі-ла б. Па закону.

І яшчэ. Размова, праўда, не новая, яна закраналася ўжо ў друку, але тут зноў будзе дарэчы пра яе напамінь. У некаторых рэспубліках, прынамсі на Украіне, існуе закон, што чалавек, які пакінуў другога чалавека ў бядзе, так, як зрабіў гэта Нізанаў, абавязан пажыц-цёва аказваць яму матэрыяльную пад-трымку. У нас жа, пэўна, некалі не зу-сім прадумалі гэтае пытанне, і чамусьці толькі год пасля разводу здзейнічае такі закон, а потым—вольная птушка. Чаму так? Трэба спадзявацца, што нарэшце разнабой у гэтым важным артыкуле за-кона будзе скасаваны і за ўзор прынята самае справядлівае. Як гэта зрабіць? Няхай падумаюць юрысты.

І, калі ласка, хутэй...

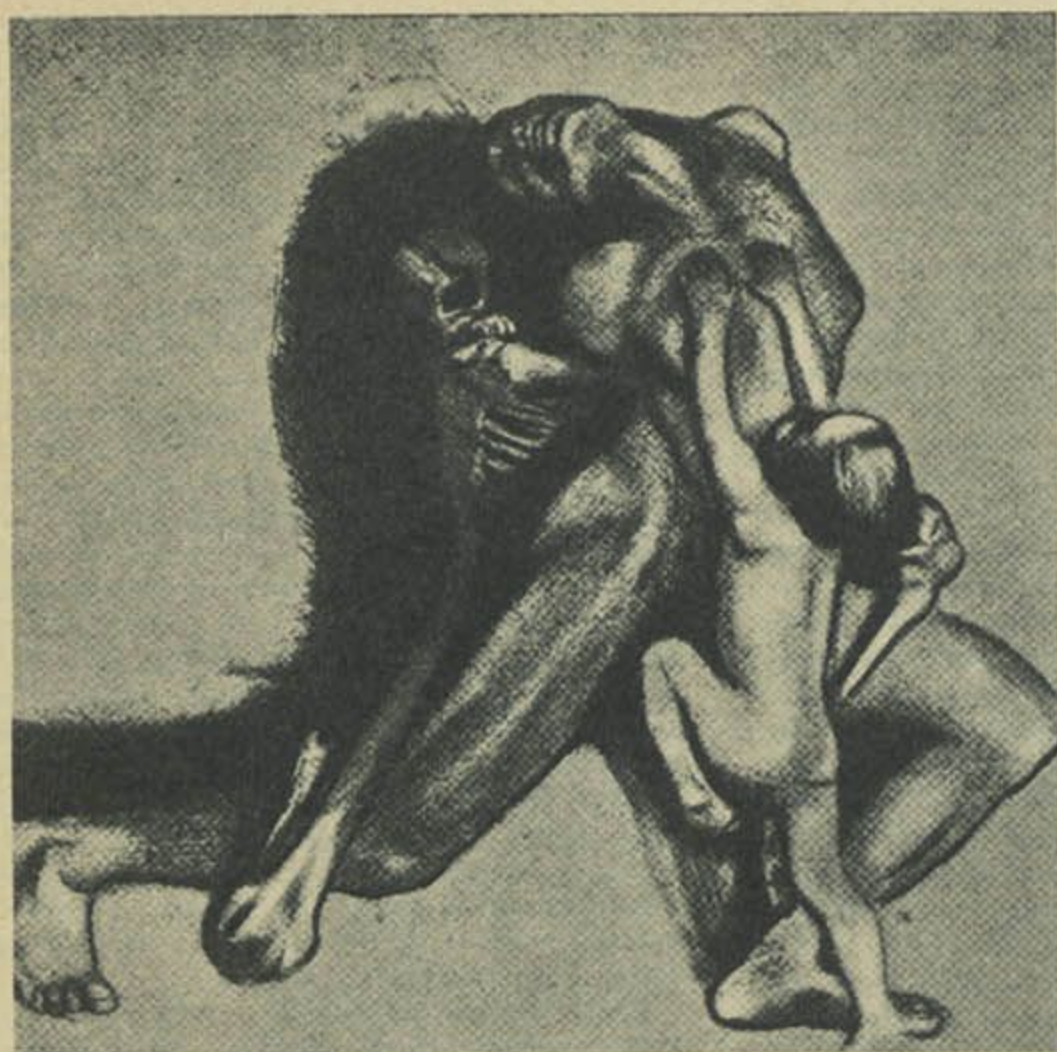
А. УЛАДЗІМІРАВА

г. Мінск.

Кадр з кінафільма «Пад попелам агонь».

Шмат цікавага раскажуць гледачам таксама новыя зару-бежныя мастацкія кінастужкі.
Р. КАПЛЯ.

Жанчына і смерць — афорт (1910 г.).

Наш календар

МАСТАЧКА РАБОЧАГА КЛАСА

Да 100-годдзя з дня нараджэння К. Кольвіц

Імя Кетэ Кольвіц карыстаецца заслужанай вядомасцю далёка за межамі яе радзімы — Германіі. Усё творчае жыццё гэтай славутай мастачкі прысвечана пралетарыяту, яго працы, пакутам, барацьбе.

Кольвіц не падобна да тых шматлікіх сучасных ёй мастакоў Захаду, якія абмяжоўвалі сваё мастацтва фармальнымі пошукамі. Яе цікавяць глыбокія па свайму грамадскаму значэнню падзеі і факты, звязаныя з лёсам рабочага класа. Гэта мастачка вялікіх сацыяльных тэм. Дастаткова ўспомніць такія яе творы, як «Голад», «Хлеба», «Памажыце Расіі», або славутыя цыклы гравюр «Паўстанне ткачоў» і «Сялянская вайна».

Жыццё Кольвіц складалася такім чынам, што яна з дзяцінства мела магчымасць назіраць жыццё гарадскога пралетарыяту, яго цяжкую працу і пастаянныя нястачы. Выйшаўшы замуж за ўрача, які практыкаваў у рабочих кварталах Берліна, яна атрымала новае поле для назірання сярод пацыентаў яе мужа.

І вось выходзіць першая серыя гравюр «Паўстанне ткачоў». Імя Кетэ Кольвіц адразу стала шырока вядомым. Мастачка агітуе супраць капіталістычнага рабства, ёй не ўласцівы пасіўная сузіральнасць і замкнёнасць. Яна не толькі паказвае голад, галечу і пакуты беднякоў. На яе графічных лістах людзі, даведзеныя да роспачы, пачынаюць граміць сваіх прыгнятальнікаў.

Мастачка часта звярталася да праблемы мацярынства. Амаль усе яе гравюры пасля першай імперыялістычнай вайны вар'іруюць адну тэму — маці і дзеці, якія перажываюць вялікія бядоты, звязаныя з вайной і пасляваеннай разрухай. Адзін з гэтых лістоў, вельмі выразны па сваёй сімволіцы, мы паказваем у нашым часопісе.

ВЕДЫ СЛУЖАЦЬ

Медыцына існуе з часоў першабытнага чалавека. Ужо тады людзі, назіраючы за параненымі жывёламі, а можа і самі яшчэ не страціўшы дзікага інстынкта, ужывалі для лячэння траву і расліны, лекавую ваду і гразі. Аднак спатрэбіліся тысячагоддзі, перш чым чалавек даведаўся аб прыродзе хвароб. А прычыну некаторых — напрыклад, злаякасных пухлін — не ведае і да гэтага часу.

Побач з хваробамі інфекцыйнымі, віруснымі, паразітарнымі, спадчыннымі, алергічнымі і іншымі апынулася яшчэ адна група, якую доўга не маглі растлумачыць медыкі. Напрыклад, у горных раёнах Швейцарыі вельмі шмат людзей карлікавага росту, недаразвітых разумова. У Забайкаллі людзей паражэе страшэнная хвароба, якая называецца уроўскай. У некаторых раёнах Арменіі незвычайна высокі працэнт хворых на падагра. Ды і ў нас, у Беларусі, больш, чым у іншых рэспубліках, сустракаюцца малакроўе, зоб, карыез зубоў. І ў той жа час ёсць мясцовасці, дзе няма ніводнага карэннага жыхара з хворымі зубамі або зобам.

Прычыну такой нераўнамернасці ў распаўсюджанні гэтых і дзесяткаў іншых хвароб устанавіў рускі акадэмік В. І. Вернадскі. Вывучаючы хімічны састаў глебы, вады, раслін і жывёл, ён высветліў, што ў розных месцах зямнога шара ён не аднолькавы. Адных рэчываў больш, другіх менш. І хоць розніца вымярала некалькімі працэнтамі, і хоць наяўнасць некаторых хімічных элементаў у арганізме чалавека не перавышае долей грама, ён неабвержна даказаў, што якраз недахоп або лішак гэтых найдрабнейшых колькасцей і прыводзіць да захворвання. Так паявілася вучэнне аб біягеахімічных правінцыях, г. зн. мясцовасцях са сваім, адрозным ад іншых, саставам хімічных рэчываў у глебах і вадзе, у раслінных і жывёльных арганізмах. А хімічныя элементы, якія актыўна ўплываюць на арганізм, хоць і ўтрымліваюцца ў нязначнай колькасці, Вернадскі назваў мікраэлементамі.

Ці можна піць ягадныя, фруктовыя сокі і есці яблыкі і ягады пры язвенных захворваннях страўніка і кішчэчніка? Чым можна павысіць кіслотнасць страўнікавага соку? Чым можна лячыць хранічны анацыдны гастрит і спастычны каліт? Ад чаго памагаюць падбел, трыпутнік, зверабой? Ці праўда, што цыбуляй можна лячыць кішчэчнік?

М. ЧЫРЫКАВА,
ТАЛАЧЫНСКІ РАЕН.

Паважанае
та в. Чырыкава!

Адразу даць адказ на ўсе пытанні Вашага пісьма ў нас няма магчымасці. Аднак толькі на тых, якія датычаць лекавых раслін і ягад. Не забывайце, што даныя навуковай медыцыны не заўсёды супадаюць з «народнымі», таму могуць быць розыходжанні паміж тым, што вы прачытаеце ў артыкуле, і тым, што параіць вам суседка.

...У медыцыне ужываюцца плады (але не кара) рабіны звычайнай, сабраныя пасля поўнага паспявання. Яны з'яўляюцца крыніцай многіх вітамінаў, цукру, а дзякуючы невялікім прымескам іншых рэчываў спрыяльна дзейнічаюць пры захворваннях сэрца (свежыя або варэнне), паніжанае кіслотнасці страўніка, некаторых захворваннях печані, прастудзе. Ягады на спірце можна ўжываць як мяккае слабительнае пры гемароі. Радзей ужываюцца кветкі рабіны, адвар з іх памагае пры кашлі, хваробах печані, жаночых захворваннях.

...Значна больш вядома ў народзе трава зверабой. Збіраць яе трэба ў перыяд цвіцення — верхнюю частку сцябла з лісцем і кветкамі. Усё разам сушаць у ценю, затым абрываюць лісце і кветкі, а сцябло выкідаюць. У кіпечень кідаюць дробна нарэзаную траву, закрываюць і настойваюць да ахаладжэння. Карысна пры гастритах і язве страўніка, хваробах печані і ныраках, малакроўі і многіх іншых захворваннях. Паляпшае апетыт.

...Падарожнік (трыпутнік) таксама памагае пры анацыдным гастрыце, хранічным каліце і іншых захворваннях, але лепей ужываць не адвар, а свежы сок, які можна кансерваваць 20-працэнтным спіртам. Пры язве страўніка, хваробах ныраках, кашлі і некаторых іншых захворваннях, дзе спірт проціпаказаны, рыхтуюцца водныя адвары, таксама, як са зверабой.

...Падбел ужываецца пры жаночых хваробах, рэўматызме, туберкулёзе лёгніх.

ЛЕКАВЫЯ РАСЛ

За кароткі тэрмін вучэнне аб мікраэлементах (цяпер іх называюць — біётыкі, ад біё — жыццё) распаўсюдзілася па ўсім свеце. І стала зразумела, што карлікавасць у Швейцарыі ўзнікла ад таго, што ў той мясцовасці няма еду. Уроўская хвароба магчыма толькі ў Забайкаллі, бо там адсутнічае кальцый. У некаторых раёнах Арменіі вельмі шмат малібдэну і мала медзі. Ну, а ў нас не хапае адразу трох элементаў — еду, медзі і фтору.

Цікава, што яшчэ продкі нашы гадоў дзвесце і больш назад ведалі, што медзі ў беларускай зямлі мала. Аказваецца, ад недахопу медзі ў злакавых раслін бывае нізкае і слабае сцябло. І яны завозілі з Украіны медныя агаркі, рабілі з іх «муку» і пасыпалі палі.

Чым жа растлумачыць, што мікраэlementы адыгрываюць такую важную ролю для жыцця жывёл і чалавека? Цяпер устаноўлена, што яны ўваходзяць у склад вітамінаў, гармонаў, ферментаў і, апрача таго, актывізуюць амаль усе абменныя працэсы ў арганізме. Самым выдатным аказаўся ўдзел мікраэлементаў у сінтэзе бялка, у сінтэзе нуклеінавых кіслот, якія нейкім чынам уплываюць на спадчыннасць. Многімі вучонымі іменна парушэнне сінтэзу нуклеінавых кіслот звязваецца з такім грозным захворваннем, як рак. І хто ведае, магчыма з дапамогай мікраэлементаў і ўдасца перамагчы гэтую хваробу.

Цяпер вивучэнне мікраэлементаў ужо выйшла з чыста тэарэтычнай галіны. На падставе рэкамендацый вучоных усё шырэй і шырэй пачынаюць ужываць іх у лекавай практыцы, для прафілактыкі. Дастаткова сказаць, што ў Беларусі ўжо даўно прадаецца соль з прымешкай еду. Пры штодзённым яе ўжыванні мы ліквідуем прыродны недахоп еду і засцерагаем сябе ад зоба. У хуткім часе будзе ўзбагачацца фторам водаправодная вада, што дазволіць пазбегнуць карыезу. У бальніцах шырока ўжываюцца такія мікраэlementы, як кобальт, медзь, марганец.

Чалавек атрымлівае неабходныя яму хімічныя элементы з ежай, у асноўным, расліннай. І хоць мікраэlementы не баяцца варкі, смажання і іншых відаў тэрмічнай апрацоўкі, усё-такі ў выніку гэтага мы атрымліваем іх менш, чым маглі б. Возьмем для прыкладу бульбу, асноўны прадукт расліннага харчавання круглы год. Яна можа амаль поўнасьцю забяспечыць чалавека ўсімі мікраэлементамі. Але... мы ж выліваем ваду, у якой варылася бульба. А разам з вадой і дзесяткі мінеральных рэчываў, якія выварыліся з клубняў. Значна правільней зліць яе ў суп. Яшчэ больш правільна — тушыць, пячы або смажыць бульбу: тады ўвесь мінеральны састаў астэецца на месцы.

І ўсё ж самае каштоўнае — сырыя гародніна і фрукты: пятушка (дарэчы, яна вельмі багатая на фтор), салата, цыбуля, морква, сельдэрэй, кукуруза, часнок, рэпа, бруква, капуста, яблыкі. Шмат розных мікраэлементаў (і вітамінаў, і іншых карысных для арганізма рэчываў) змяшчаецца ў маліне, чорных парэчках, суніцах, яблыках, вінаградзе, лімонах.

У заключэнне трэба сказаць, што лішак мікраэлементаў, які прыводзіць да захворвання, можа быць звязаны не толькі з біягеахімічнай правінцыяй, але і з асобнымі відамі вытворчасці — напрыклад, хромавай або нікелевай. Людзі, якія працуюць там, павінны строга выконваць гігіенічныя правілы. Трэба ведаць, што пры вялікіх канцэнтрацыях у паветры мікраэlementы могуць усмоктацца лёгка і скурай.

Цяжка нават уявіць, якія задачы здолее вырашыць медыцынская навука, калі мікраэlementы будуць вивучаны поўнасьцю. На гэта спатрэбяцца дзесяцігоддзі. Але ўжо цяпер бачна, што работа гэтая праводзіцца недарма. Усё новыя і новыя веды прыходзяць на службу здароўя чалавека.

Урач В. САЛАУХІН

АБУТАК І ПЛЯСКАТАЯ СТУПНЯ

Людзі, якія маюць пляскастую ступню, не могуць доўга стаць, хутка стамляюцца, скардзяцца на боль у нагах, у спіне. Калі выявіць гэты недахоп у пачатку ўзнікнення, то ад яго можна пазбавіцца. Вось маці заўважыла, што дзіця часта падае, што адзін ці абодва чаравікі скрывіліся. Можна ў яго пляскастая ступня? Праверце, гэта не так цяжка. Змачыце растварам сінькі шматок ваты, змажце падэшвы ног дзіцяці і пастаўце на аркуш паперы. Адбітак нармальнай ступні будзе з выемкай, адпаведнай зводу. Пляскастая ступня адціснецца ўся.

Як жа і чаму развіваецца гэты недахоп? Часта прычынай бывае няправільна падобраны абутак. У горадзе дарослыя і дзеці ходзяць заўсёды абутыя. Ступня ў свабодным стане бывае кароткі час, а пры няправільным падборы абутку яна змяняецца — дэфармуецца.

Калі 6—8 тыдняў пахадзіць улетку босым, будова ступні прыкметна палепшыцца. Вядома, гэта не азначае, што мы ўсе павінны закінуць свае туфлі і тупаць босымі па вуліцах. Але...

Звычайна бацькі купляюць дзецям абутак, як толькі ступня ў іх дасягае размеру самых маленькіх пінетак. Гэтага не трэба рабіць. Пакуль дзіця не ходзіць, яно не мае патрэбы ў абутку, які абмяжоўвае рухі пальцаў, перашадае правільнаму росту і фармаванню ступні. А ад холаду добра ахоўваюць і панчохі.

У дзіцячых садах дзеці большую частку дня бываюць у памяшканні, ходзяць у тапачках без абцаса. Вага і рост дзіцяці п'яці—сямі гадоў адносна павялічваецца хутчэй, чым ступня, мышцы не спраўляюцца з цяжарам цела, і ад плоскага абутку ўтвараецца пляскастая ступня. І ў школе дзеці часта пляшэцца гадзін ходзяць у тапачках, у баскетбольных кедах. Гэта таксама спрыяе ўзнікненню пляскастай ступні.

Абутак не павінен быць цесны або вельмі прасторны. Размер яго павінен дакладна адпавядаць форме ступні. Вышыня абцаса не ніжэй 2—3 сантыметраў: абцас умацоўвае і захоўвае правільны звод ступні.

Прапануем комплекс практыкаванняў гімнастыкі пры пляскастай ступні.

Хада на насках. Тэмп сярэдні. 2—3 минуты.

Хада на знадворных краях ступні (касалапы мядзведзь). 2—5 минут.

Хада на насках па нахільнай плоскасці. Тэмп павольны. 3—4 минуты.

Хада па гімнастычнай палцы. Тэмп павольны. Паўтарыць 5—10 разоў.

Прысяданне на гімнастычнай палцы. Тэмп павольны. Паўтарыць 6—8 разоў.

Згінанне і разгінанне ступні. Тэмп сярэдні. Паўтарыць 10—30 разоў.

Прысяданне на набіўным мячы 6—8 разоў (можна з падтрымкай).

Захоп, падыманне і перакладванне палачак і кубікаў пальцамі ног. 2—3 минуты.

Павольная хада з наска на пятку. 1—2 минуты.

Заўвага: меншая дазіроўка ўказана для дзяцей малодшага ўзросту, а таксама для слабых здароўем.

...Цыбуля ў медыцыне амаль не скарыстоўваецца. Лічаць, у прыватнасці, што пры хваробах кішэчніка яна не эфектыўная.

Спіс раслін, якія памагаюць пры хранічным анацыдным гастрыце, язве страўніка і спастычным каліце, можна працягваць і працягваць. Аднак неабходна ведаць, што ўсе лякарствы, нават тыя, што растуць у лугах і лясах, далёка не аб'яквыя для арганізма. І калі, напрыклад, адна столовая лыжка настою прыносіць карысць, то пяць могуць пашкодзіць. Ні ў якім разе нельга займацца самалячэннем, г. зн. самому сабе ставіць дыягназ, самому сабе купляць лякарства. Яшчэ горш, калі прымаюць лякарствы, назначаныя іншым людзям. Абавязкова трэба ўзгадняць з лекачым урачом не толькі дазіроўку, але і чарговасць прыёму лякарстваў і іх камбінацыю.

У лячэнні страўнікава-кішэчных захворванняў вельмі важна захоўваць дыету. Мы маем на ўвазе не толькі што есці, але і як есці і калі есці. А правільную дыету можна назначыць толькі ўрач, які бачыць хворага, ведае форму і асаблівасці яго захворвання. Тут мы можам указаць толькі на агульныя правілы. Перш за ўсё, есці трэба рэгулярна, заўсёды ў адзін і той жа час. Каму з нас не вядомы стан вострага голаду ў тыя гадзіны, калі мы звычайна ядзім? А праз 30—40 минут голад прытупляецца.

Калі так паўтараецца часта — у страўніку значна памяншаецца выдзяленне стрававальных сокаў. І тады нават апетытнае ежа ператраўляецца дрэнна.

Трэба звяртаць увагу і на знешняе афармленне стравы. Згадзіцеся, што зялёная цыбуля, бурак каштуюць нядорога. Не пашкадуйце 1—2 минуты і ўпрыгожце сваю яду — эфэкт будзе большы: «пацячэ сліна». А гэта значыць, што не толькі слінныя залозы, але і залозы, якія выдзяляюць страўнікавы сок, пачалі лепш «працаваць». Ды і страўніку будзе лягчэй перапрацаваць ежу, калі яна пачала ператраўляцца ў роце.

Вельмі шкодзіць яду ўсухмятку. Нельга есці шмат тлустага: гэта памяншае выпрацоўку страўнікавага соку. Трэба ўзяць сабе за правіла вячэраць не менш чым за 1,5—2 гадзіны да сну. Па аб'ёму вячэра павінен быць невялікая, ва ўсякім выпадку меншая за абед. Затое снеданне як мага большае. Вельмі добра ўплываюць на дзейнасць кішэчніка свежы кефір або сыранкава-яны крыху слабяць, у той час як 2—3-дзённыя скрапляюць. Памагаюць чарнасліў, разынкі ў любым выглядзе і кампот з іх.

І яшчэ раз паўтараю: усякае лячэнне абавязкова ўзгадняйце са сваім урачом. Нават тыя павады, якія даюцца ў гэтым артыкуле, не ўсім дадуць карысць. Толькі ўрач, які бачыць і ведае хворага, можа раіць беспамылкова.

ЗДАЕЦЦА, ПРОСТАЯ РЭЧ

КАФЕЙНАЯ ГУШЧА

З дапамогай кафейнай гушчы мыюць бутэлькі з-пад алею. Спачатку ўсыпаюць туды некалькі чайных лыжак кафейнай гушчы, наліваюць крыху вады і, устрасаючы, мыюць бутэльку. Затым напўняюць бутэльку цёплай вадой і пакідаюць на дзве-тры гадзіны.

Кафейная гушча, узятая на мокрую анучку, добра ачышчае каструлю. Тампон з шарсцяной або фланелевай анучкі, напоўнены злёгку вільготнай кафейнай гушчай, ператварае пачыненую скуру сумак, партфеляў, туфляў у бліскучую.

НАШАТЫРНЫ СПІРТ

Растворам адной часткі нашатырнага спірту ў чатырох частках вады чысцяць замшавыя пальчаткі. Іх праціраюць ватай, змочанай у раствору, затым ваткай, змочанай у чыстай вадзе або з воцатам (чайная лыжка на літр вады).

Такім жа раствором абнаўляюцца замшавыя туфлі. Паверхню чысцяць, затым праціраюць гумавай шчоткай або наждачнай паперай.

Нікеляваныя і сярэбраныя рэчы будуць блішчэць, як новыя, калі іх працерці шарсцяной анучкай, змочанай нашатырным спіртом.

ЦЫБУЛЯ

Калі пракіпаюць мясны бульён з чыстымі цыбульнымі лушпаямі, ён набывае прыгожы залацісты колер. Лустачкі цыбулі ў халадзільніку хутка знішчаюць непрыемны пах.

Змачыўшы сокам рэпчатой цыбулі падпаліны ад праса на рэчах, іх праз некалькі гадзін мыюць. Сляды падпалін знікаюць.

СОЛЬ

Соль — прыправа. Гэта ўсім вядома. Аднак мала хто ведае, што соль патрэбна і ў многіх іншых выпадках жыцця. Напрыклад, сукенкі з цёмнага шоўку, тафты, набіўнога шоўку захоўваюць свой блыск і колер, калі іх прапаласкаць у падсоленай вадзе: на вядро вады 250 грамаў солі.

Пасля мыцця адзенне трэба папрасаваць. Прас вельмі добра ачышчаецца, калі павадзіць ім па жмені солі, насыпанай на чысты аркуш паперы.

Соль, насыпаная тоўстым слоем на дно прыгарэлай пасудзіны, дазваляе праз некалькі гадзін лёгка ачысціць яе. Нажы навастрыць лягчэй, калі паўгадзіны патрымаць іх у салёнай вадзе.

Не верце прыказцы, што асіна не гарыць без карасіну. Сырыя дровы лёгка ўспыхнуць яркім полымем, калі на іх высыпаць жменю солі.

БУЛЬБА

Іржавую кухонную бляху лёгка ачысціць разрэзанай сырой бульбінай, мачаючы яе ў дробны пясок.

Сляды брудных пальцаў здымаюць з пафарбаваных дзвярэй, пацёршы іх палавінай варанай бульбіны.

Шклянныя забруджаныя бутэлькі (за выключэннем бутэлек ад карасіну) лёгка адмываюцца вадой з цёртай або дробна парэзанай бульбай. Пасля працяглага і моцнага ўстрасання бутэльку палашчуць чыстай вадой.

Бульбу ўжываюць і пры мыцці шарсцяных рэчаў. У залежнасці ад іх размеру прамываюць ад аднаго да трох кілаграмаў

бульбы, дзяруць на тарцы, выціскаюць. У падагрэтай вадкасці, атрыманай пасля выціскання бульбы, намочваюць рэчы. Пры гэтым злёгку труць тканіну толькі ў вельмі забруджаных месцах. Не выкручваючы, два-тры разы палашчуць рэч у цёплай вадзе. Пры апошнім паласканні падліваюць паўшклянкі воцату. Выціснутую, нявыкручаную рэч загортваюць у чысты ручнік, сушаць у халаднаватым месцы. Прасуюць непрасушанай, вільготнай.

Нарэзаныя скрылёчкі бульбы ў алеі паглынаюць пах рыбы, якая ў ім смажылася.

ПІТНАЯ СОДА

Нагар у эмаліраванай пасудзе лёгка змываецца, калі засыпаць яго пітной содай, заліць вадой і закіпяціць.

Калі прагоркла сметанковае масла, яго заліваюць халоднай вадой, дадаюць чайную лыжку пітной соды і старанна размешваюць. Зліўшы вадку, падліваюць шклянку малака на кожна літр масла і ператоपліваюць. Будзе цудоўнае топленае масла.

Палавіна чайнай лыжкі пітной соды на шклянку вады — добры сродак супраць свербу, калі пакусаюць камары.

ШКІПІНАР

Шкіпінар палягчае адбелванне бялізны. Дастаткова падліць тры сталовыя лыжкі шкіпінару на вядро вады.

Заварыце крухмал для бялізны ў мыльнай вадзе і дадайце некалькі кропель шкіпінару. Тады прас не будзе прыліпаць да бялізны.

Шкіпінар неабходны і пры доглядзе лінолеумавай падлогі, якую мыюць мылам. Змыўшы мыльны раствор, выціраюць насуха падлогу. Прыкладна праз тры месяцы лінолеум праціраюць натуральнай аліфай, старанна сціраючы яе затым мяккім шматком. Націраюць лінолеум сумессю адной часткі воску, адной часткі парафіну і пяці частак шкіпінару. Пры змешванні іх награвваюць.

Скуру старога абутку асвятляюць шкіпінарам, падліўшы тры чатыры кроплі малака. Працёршы такім раствором абутак, яго чысцяць шчоткай і аксамітным шматком.

ВОЦАТ

Часта мы, здаецца, усё ведаем пра рэчыва. Скажам, воцат — прыправа да селядца або пельменяў. Але ў хатняй гаспадарцы ён спатрэбіцца і для многіх іншых мэт. Напрыклад, каб:

асвятляць зяленіва, яго карысна пакласці на гадзіну ў халодную вадку, падліўшы ў яе сталовую лыжку воцату;

на бульбе, якая варыцца, не паяўляліся сінія плямы, у вадку дадаюць крыху воцату;

ліквідаваць непрыемны пах рыбы або селядца з рук і пасуды, іх мыюць вадой, у двух літрах якой раствараюць адна сталовая лыжка воцату;

ачышчаюць грыбы не пачарнелі, іх кладуць у падсоленую вадку, дадаўшы крыху воцату;

не чарнелі рукі пры чысціцы маладой бульбы, іх папярэдне змочваюць воцатам і даюць высохнуць, не выціраючы; бульбу і гародніну абіраюць нажом з нержавеючай сталі;

ліквідаваць спецыфічны пах хлеба ў шафе, яго сценкі рэгулярна праветрываюць і праціраюць шматком, змочаным у воцаце;

зняць накіп са сценак эмаліраванай пасуды, у ёй кіпяцяць паўтары-дзе гадзіны вадку, у літры якой змяшчаецца пяць сталовых лыжак воцату або дзве чайныя лыжкі воцатнай эсенцыі; цырата не растрэскалася, яе праціраюць сумессю воцату і малака;

зняць іржавыя падцёкі з эмаліраваных рэчаў, іх праціраюць тампонам, змочаным у воцаце;

у расчыненае акно не ўляцелі мухі, аконныя рамы замазваюць воцатам.

губка будзе, як новая, калі яе патрымаць на працягу некалькіх гадзін у воцаце і прапаласкаць у цёплай вадзе.

ЗРОБИМ ТАК!

туюць кампот з яблыкаў, абабраных ад скуркі, з вынятымі насеннымі камерамі.

КАМПОТ З СЛІУ

Слівы абліваем кіпетнем, разразаем папалам, вымаем костачкі (наилепей браць слівы-венгеркі або жоўтыя). Падрыхтаваныя плады складаем у слоікі і заліваем гарачым сіропам.

На 1 літр вады бярам 400 г цукру.

Таксама можна прыгатаваць кампот з сумесі розных фруктаў; напрыклад, з яблыкаў, парэзаных на чвэрткі, разам з палавінкамі сліў.

КАМПОТ З НЕДАСПЕЛАГА АГРЭСТУ

Буйныя, ледзь недаспелыя ягады перабраць, ашпарыць, накалоць іголкай у некалькіх месцах. Затым скласці ў прастэрылізаваныя слоікі і тры разы заліць гарачым сіропам (як і яблыкі).

Некаторыя гаспадыні, кансервуючы кампоты, ужываюць аспірын: на літр кампоту — адна таблетка (0,5 г) аспірыну. На дно прастэрылізаванага слоіка кладуць аспірын, затым падрыхтаваныя фрукты ці ягады і заліваюць гарачым сіропам. Закрываючы слоікі металічнымі накрыўкамі, перакульваюць іх дном дагары. Захоўваюць у цёмным, халодным месцы.

КАМПОТ З КЛУБНІКІ

Свежыя, непераспелыя ягады перабраць, адшчыкнуць чашалісцікі, ашпарыць, абсушыць на рэшаце. У прастэрылізаваныя слоікі пакласці па таблетцы аспірыну, затым — ягады. Заліць гарачым сіропам.

КАМПОТ З МАЛІНЫ

Гатуецца таксама, як і кампот з клубнікі. Толькі маліны не трэба абліваць кіпетнем. (Пераклад з польскай мовы).

Паважаная тав. Сергіевіч!

Захворванне вачэй, якое называецца катарактай, зараз пашыраеся, аперуюць, на жаль, толькі адно — каб яна паспела, таму што катаракту няспелую выразаць нельга, яна зноў вырасце. Наконт лячэння і накіравання на аперцыю (калі будзе трэба) звярніцеся да акуліста па месцу жыхарства.

Адказ жанчыне з вёскі Чарэйшчына

Цяжка сказаць што-небудзь пэўнае, не бачыўшы дзіця. Відаць, у Вашага сына вынікі нейкага ўроджанага захворвання. Самым правільным, напэўна, будзе параіць Вам звярнуцца ў Віцебскі медыцынскі інстытут. Там ёсць спецыялісты высокай кваліфікацыі па ўсіх раздзелах медыцыны. Накіраванне папрасіце ва ўрача мясцовай паліклінікі.

Урач В. САЛАУХІН

ПРА ТОЕ, ПРА СЁЕ

Каб у муцэ і рысе не завадзіліся чарвякі, пакладзіце ў кулёк некалькі зубкоў часнаку.

Рыс, ячневая, аўсяная, пшанічныя крупы і пшано марудна разварваюцца ў малацэ. Іх трэба 20—30 мінут праварыць у вадзе, а затым заліць гарачым малаком і зварыць да гатоўнасці.

У катлетную масу не рэкамендуецца дадаваць яечныя бялкі: ад іх катлеты робяцца цвёрдыя.

Каб захаваць прыемны пах мясных прадуктаў і лепш разрыхліць валокны, варыце і тушыце іх у закрытай пасудзіне.

Летам вадкасць можа астудзіць наступным чынам: загарніце бутэльку ў чыстую мяккую шчыльную тканіну, змачыце яе ў халоднай вадзе і пастаўце бутэльку ў плоскую пасудзіну з вадой хатняй тэмпературы. Пры выпарэнні вады з тканіны тэмпература вадкасці ў бутэцы вельмі паніжаецца. Так можна астудзіць малако, піва, ліманад, мінеральную ваду і іншыя напіткі.

Перад тым, як кіпяціць малако, спаласніце каструлю халоднай вадой, тады яно не прыгарыць.

Калі ў ваду, у якой варыцца рыба, уліць свежага малака, знікне моцны пах, а рыба стане мякчэйшая і смачнейшая.

Шкляная пасуда не лопне ад гарачай вадкасці, калі пад яе пакласці мокрую анучу.

Калі шчаціна на шчотцы размякне, апусціце яе ў ваду папалам з малаком. Затым прапалашчыце ў чыстай вадзе і пастаўце шчотку шчацінай уніз сушыцца на сонцы.

Кожная хатняя гаспадыня павінна ведаць, што нельга:

...ставіць вялікую каструлю на маленькую электрычную плітку, якая абграе толькі сярэдзіну яе дна;

...смажыць у эмаліраванай пасудзе без тлушчу;

...сушыць яе на агні, а затым наліваць у яе халодную ваду або масла;

...ставіць гарачую пасуду на вільготную зямлю, мокры ўмывальнік або ў халодную ваду.

Свежыя плямы ад дзёгцю або смалы здымаюць так. Змачыце пляму ацэтанам, бензінам або шкіпінарам, а затым пратрыце кавалачкам тканіны, змочаным у тым жа раствору. Пасля гэтага закрыйце пляму прамакаткай і прыцісніце гарачым прасам.

Каб сярэбраныя або іншыя металічныя прадметы не цямнелі, змажце іх тонкім слоем вазеліну.

Шкельцы акулераў не так хутка пэдкаюцца, калі іх пратрыць гліцэрынавым мылам, а потым сухім ручніком.

Каб лакаваныя туфлі і сумкі не трэскаліся, трэба змазаць іх гліцэрынай.

Трэшчыны ў мэблі замазваюць воскам: размяшайце воск рукамі і запоўніце ім трэшчыны. Лішні воск здыміце драўлянай палачкай або нажом і пратрыце паверхню мэблі шарсцяной анучкай.

Фарбаваная падлога лепш мыецца і захоўвае бляск, калі ў ваду дадаваць шклянку карасіну.

Плямы ад ёду змачыце некалькі разоў вадой хатняй тэмпературы і натрыце крухмалам. Можна таксама змажыць тканіну ў раствору з нашатырнага спірту і вады (адзін грам нашатырнага спірту на шклянку вады) і памыць потым у мыльнай вадзе.

КУЛІНАРЫЯ

КАТЛЕТЫ З БУЛЬБЫ І ВАРНАГА МЯСА

Калі вы згатавалі крупнік на так званых субпрадуктах (вантробах) або на цяляціне з косткай — выйце мякац з супу, прапусціце праз мясарубку разам з варанай бульбай (каля 1 кг). Можна ўзяць бульбу, якая асталася з учарашняга дня. Да гэтай масы дадайце 2 яйкі, абсмажаную ў тлушчы дробна парэзаную цыбуліну, соль, перац. Перамяшайце ўсё як след, падсыпце 2—3 лыжкі мукі або тоўчаных сухароў, сфармуіце авальныя катлеты, абкачайце ў тоўчаных сухарах і падсмажце з абодвух бакоў, пакуль не паявіцца румяная скарынка.

ПЕЧАНАЯ РЫБА З ПАМІДОРАМІ

Кілаграм трасковага філе пакладзіце ў сатэйнік ці ў вогнетрывалую каструлю, перасыпаўшы кожны слой кружочкамі цыбулі і памідорамі, зняўшы з іх скурку і парэзаўшы на скрылечкі. Пасаліце і пасыпце перцам кожны слой, дадайце лаўровы ліст, раскрышаны на дробныя часткі, заліце ўсё гэта некалькімі лыжкамі алею і пастаўце на гадзіну ў гарачую духоўку. Згатаваная такім чынам рыба смачная і ў гарачым выглядзе, і халодная, як закуска.

БІТКІ, ТУШАНЫЯ Ў СМЯТАНЕ

Каля 600 грамаў маладой ялавічыны парэжце на тонкія скрылечкі, адбіце малатком і абсмажце ў моцна разгарэтым тлушчы (саліць і абсыпаць мукой не трэба). Абсмажаныя біткі складзіце ў сатэйнік, перасыпаўшы кружочкамі цыбулі (парэжце тры вялікія цыбуліны) і, калі надарыцца, скрылечкамі салодкага балгарскага перцу (можна ўзяць кансерваваны, толькі змойце лішні воцат). Злёгка пасыпце кожны слой соллю і перцам, заліце смятанай (1 шклянка), прыкрыйце і тушыце на слабым агні, пакуль мяса не стане мяккае.

КЛЁЦКІ „АШЧАДНЫЯ“

Кілаграм абабранай бульбы зварыце, адцадзіце і, калі сыдзе ўся пара, прапусціце праз мясарубку разам з 1/2 кг нятлустага тварагу. Дадайце шклянку мукі, 2 яйкі, добра перамяшайце масу. Калі яна будзе рэдкая, падсыпце яшчэ мукі. Сфармуіце валік, нарэжце на кавалачкі і гатуйце ў салёным кіпелі пад накрыўкай 10 минут. Выйце клёцкі шумоўкай, адкіньце на сіта. Калі сцячэ вада, паліце растопленым маслам і раз жа падавайце на стол.

КАБАЧКІ, СМАЖАНЫЯ З МАЛАДОЙ БУЛЬБАЙ

Абабраныя кабачкі пасыпце соллю, перцам, запаніруйце ў пшанічнай муцэ, абсмажце з абодвух бакоў і на 2—3 минуты пастаўце ў духоўку. Зялёную цыбулю нарэжце і падсмажце на масле. Запраўце ёю вараную маладую бульбу. Вакол бульбы пакладзіце смажаныя кабачкі, паліце іх смятанай, пасыпце нарэзанай зялёнай цыбуляй і кропам.

АСАРЦІ МЯСНОЕ

250 г вараных ялавічных нырак, па 100 г вяндліны, языка, цяляціны і грыбоў нарэжце саломкай і абсмажце на патэльні з маслам. Пракіпяціце са смятаным соусам, пакладзіце на патэльні, пасыпце цёртым сырам, папырскайце маслам і запячыце ў духоўцы. Затым пасыпце кропам або дробна нарэзаным зялёнівам.

Для прыгатавання соуса нагрэйце да кіпення 5—6 ст. лыжак смятаны, дадайце паўлыжкі падсушанай пшанічнай мукі, старанна размяшайце, пакладзіце соль, молаты перац і добра перамяшайце. Цыбуліну дробна парэжце, абсмажце з маслам да палавіны гатоўнасці, дадайце паўлыжкі тамату-пюрэ, соль і смажце яшчэ 5—7 минут. Усё змяшайце і варыце пры слабым кіпенні 10—15 минут.

ЛЕТНІ БОРШЧ

У маладых бурачкоў адрэжце бацвінне. Буракі і моркву ачысціце, прамыйце і нарэжце саломкай або лустачкамі, а бацвінне (яго трэба старанна прамыць і абліць вараем) — невялікімі кавалачкамі. Буракі і моркву заліце вараем або булёнам і варыце каля 15 минут. Дадайце падрыхтаванае бацвінне, кабачкі (іх трэба абабраць), памідоры і бульбу, нарэзаныя лустачкамі, зялёна сельдэрэю, соль, перац, лаўровы ліст і зварыце да гатоўнасці гародніны. У гэты суп не трэба класці шмат лаўровага лісту, бо ён будзе заглушаць пах свежай гародніны.

Пры падачы ў суп пакладзіце смятану, пасыпце зялёнай цыбуляй.

БЛІНЫ З ГАРОДНІНАЙ

З вадкага прэснага цеста спячыце тонкія бліны. На падсмажаны бок гатовага бліна пакладзіце фарш з гародніны і загарніце. Бліну надайце выгляд прамавугольнага піражка і абсмажце. Для прыгатавання фаршу свежую белаканную капусту нарэжце саломкай, заліце вараем і пакіньце ў ім на 3—5 минут; моркву нарэжце саломкай, змяшайце яе з капустай і пасеруйце на маргарыне. Дадайце пасераваную рэпчатую цыбулю і сечанае варанае яйка.

ГРЫБНЫ СОУС

Цыбуліну дробна парэжце і падсмажце. Змяшайце з варанымі пасечанымі грыбамі і смажце ўсё разам яшчэ 5—7 минут. Падсмажце сталовую лыжку мукі з лыжкай масла, размяшайце з грыбным булёнам і варыце каля гадзіны. Пасаліце, працадзіце. Паклаўшы ў соус падрыхтаваную цыбулю з грыбамі, варыце 10—15 минут.

Грыбны соус падаюць да гародніны і крупяных страў.

ГРЫБЫ, ЗАПЕЧАНЫЯ Ў СМЯТАНЕ

500 грамаў свежых грыбоў ачысціце (скуру зняць толькі з карэньчыкаў), абмойце, нарэжце роўнымі кавалачкамі, прысаліце і абсмажце з двюма цыбулінамі ў трох сталовых лыжках масла. Калі падсмажацца, заліце 3—4 сталовымі лыжкамі смятаны, пасыпце зверху цёртым сырам і пастаўце на некалькі минут у гарачую духоўку, каб пакрыліся румянай скарынкай. Пры падачы пасыпце зялёнівам кропу або пятрушкі.

ГРЫБНЫЯ КАТЛЕТЫ

400 грамаў свежых грыбоў прамыйце, ачысціце, нарэжце і тушыце пад накрыўкай з пакрышанымі 2 цыбулінамі сярэдняй велічыні ў двюх сталовых лыжках масла. Уліце 2—3 сталовыя лыжкі вады. Затым трэба выпарыць вадкасць. Палавіну чэрствай гарадской булкі намачыце ў 1/2 шклянцы малака, выцісніце і прапусціце разам з грыбамі праз мясарубку. Дадайце яйка, соль, перац, сталовую лыжку дробна нарэзанага кропу або зялёна пятрушкі. Калі маса будзе вадкая, усыпце 2—3 сталовыя лыжкі тоўчаных сухароў. Зрабіце невялікія тоўстыя катлеткі, абсмажце іх з двух бакоў да залацістага колеру. Падавайце з хрэнам, смажанай бульбай, капустай або з салатай са свежай гародніны.

МЯДОВЫ ТОРТ

250 грамаў мёду змяшайце з вадой і алеем (паўшклянкі вады на шклянку алею). Усыпце палову шклянкі дробна нарэзанага арэхаў і разынак, 4—5 нарэзанага сушанага сліў, 1—2 лыжкі дробна нарэзанага зацукраванага апельсінавых скарынак, лыжачку какао, молатую гваздзіку, чайную лыжку пітной соды. Потым усыпце мукі столькі, каб атрымалася мяккае цеста. Змажце форму маслам і пячыце на ўмераным агні адну гадзіну. Калі торт астыне, упрыгожце яго глазурай з яечных бялкоў або пасыпце цукровай пудрай.

Калі вы правільна ўпішаце словы па напрамку да цэнтра, то ў выдзеленым крузе прачытаеце заключныя радкі з песні Ю. Семянкі на словы паэта А. Сіткоўскага «Ой, шумяць лясы зялёныя».

— Кажаш, ты паліваў фікус за час майго адпачынку?
Мастак В. Ваяводзін.

— Поўны парадані Цяпер няма каму брудзіць...
Мастак І. Масіна, В. Трушачкін.

— Я рад цябе бачыць.
— Я таксама...
Мастак Ю. Чарапанаў.

У век транзістараў.
— Цяпер, любачка, звачкаў не носяць!
Мастак В. Піццун.

— Натуральнае футра ў чыстку не прымаем.
Мастак В. Восарт.

Адгукніцеся!

Я жыву на Украіне. Выпісваю і чытаю ваш часопіс «Работніца і сялянка». Я вельмі люблю беларускую мову, пяшчотную і мілагучную. Можна таму, што маці мая родом з Беларусі і ў дзяцінстве я чула ад яе шмат казак і народных песень. Маці, Анастасія Міхайлаўна Шляшынская, жыла ў Вішнёўцы, недалёка ад Мінска. Выйшла замуж у 1919 або 1920 годзе за Івана Сільвестравіча Сахневіча і пераехала на жыхарства ў вёску Сехі былога Клёскаўскага раёна. Яна памёрла ў час вайны. Засталіся мы ўдвая з братам Яўгеніем. Нам вельмі хочацца знайсці сваякоў. Да нас у Сехі да вайны прызджаў дзядзька Іван Міхайлавіч Шляшынскі з сынам Віктарам. Ёсць яшчэ цётка Сцепаніда Міхайлаўна Шляшынская. (Вядома, яна носіць іншае прозвішча, па мужу).

Ужо шмат пісем мы напісалі ў пошуках сваякоў, але ніхто не адгукнуўся.

Дарагая рэдакцыя! Я вельмі прашу змясціць мае пісьмо ў часопіс. Калі жывы Іван Міхайлавіч Шляшынскі, Віктар Іванавіч Шляшынскі або хто-небудзь ведае пра іх лёс — адгукніцеся!

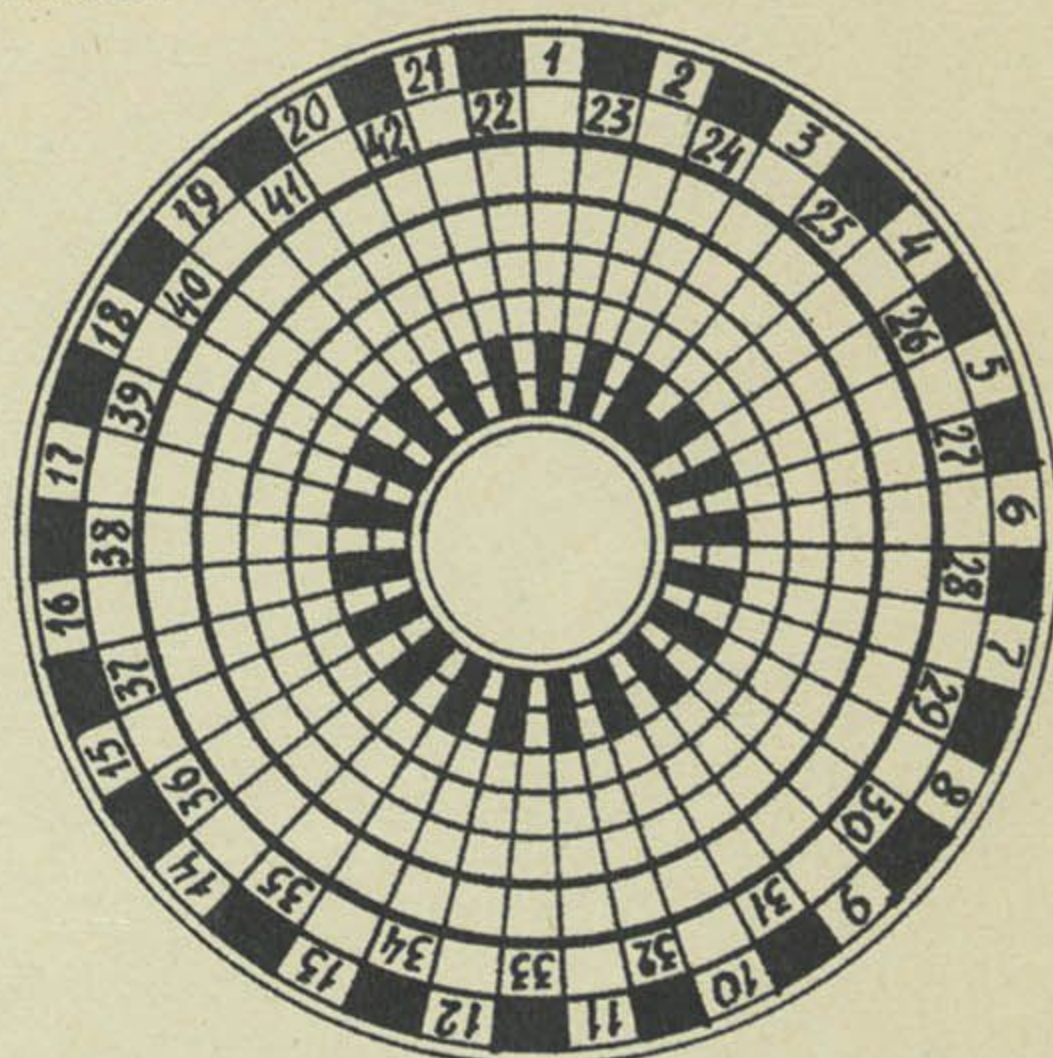
Са шчырай павагай да вас Бодак Надзея Іванаўна. Адрас: Ровенская вобласць, Ракітнаўскі раён, вёска Сехі.

ПЯТРУШКА, СЕЛЬДЭРЭЙ, КРОП — НА ЗІМУ

Бяруць па 100 грамаў пятрушкі, кропу, цыбулі, морквы, чырвоных памідораў, 50 грамаў сельдэрэю і 100 грамаў солі. Моркву, памідоры, караняплоды сельдэрэю і пятрушкі рэжучь тонкімі кружочкамі, зяленіва шаткуюць. Усё гэта перамешваюць з соллю, шчыльна складаюць у слоікі, пераслойваючы кружочкамі памідораў, прыціскаюць, каб зверху выступіў сок. Слоікі завязваюць пергаментнай паперай або закрываюць бляшанымі накрыўкамі.

На першай старонцы вокладкі «Нёманскае шкло» — фотэціод В. Бараноўскага.

На чацвёртай старонцы вокладкі — Моды (тлумачэнне гл. у дадатку).

1. Саюзная рэспубліка. 2. Абласны цэнтр Украінскай ССР. 3. Штучны вадаём. 4. Класік літоўскай літаратуры. 5. Сельскагаспадарчая прылада. 6. Персанаж з оперы Гулака-Арцымоўскага «Запарожац за Дунаем». 7. Вядомы савецкі арыст-сатырык. 8. Дробная марская рыба з роду сельдцоў. 9. Верш Я. Купалы. 10. Аўтар паэмы «Зоя». 11. Твор Я. Коласа. 12. Народны паэт БССР. 13. Аўтар балета «Дон Кіхот». 14. Класік армянскай літаратуры. 15. Адзежа. 16. Персанаж з аперэты Ю. Мілюціна «Пацалунак Чаніты». 17. Аўтар оперы «Сэрца Домнікі». 18. Дзеючая асоба ў аднаактовай камедыі М. Скрыпкі «Падарунак». 19. Персанаж з рамана А. Пушкіна «Яўгеній Анегін». 20. Вядомая савецкая спявачка. 21. Раённы цэнтр Магілёўскай вобласці. 22. Раман В. Скота. 23. Персанаж з п'есы М. Пагодзіна «Крамлёўскія куранты». 24. Беларускі пісьменнік, аўтар рамана «Праз гады». 25. Народны арыст ССР. 26. Саюзная рэспубліка. 27. Аповесць З. Бядулі. 28. Вядомы савецкі авіяканструктар. 29. Сталіца саюзнай рэспублікі. 30. Від вязя. 31. Рускі кампазітар. 32. Персанаж з рамана М. Лынькова «Венапомныя дні». 33. Вядомы савецкі пісьменнік-публіцыст, аўтар шырока вядомай кнігі аб героях Брэсцкай крэпасці, лаўрэат Ленінскай прэміі. 34. Вядомы савецкі скрыпач, лаўрэат Ленінскай прэміі. 35. Славуты спявак, народны арыст ССР. 36. Плод. 37. Беларускі народны танец. 38. Аўтар аповесці «Справа была ў Пянькове». 39. Персанаж з оперы Вердзі «Аіда». 40. Персанаж з драмы М. Лермантава «Маскарад». 41. Персанаж з твора А. Макаранкі. 42. Аўтар п'есы «Іркуцкая гісторыя».

Склалі Іван і Людміла ЛЯЦЕЦКІЯ.

АДКАЗЫ НА ЧАЙНВОРД «МУЗЫКА» НАДРУКАВАНЫ У № 6

1. Ключ. 2. Чардаш. 3. Шапэн. 4. Нота. 5. Акорд. 6. Дуэт. 7. Тэнор. 8. Рэгістр. 9. Раманс. 10. Соло. 11. Опера. 12. Арфа. 13. Альт. 14. Тон. 15. Напраўнік. 16. Канцэрт. 17. Туш. 18. Штраус.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯўСКАЯ.

Мастацкае афармленне Ю. Пучынскага. Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка.

АТ 03106. Журнал «Работніца і крэстьянка» на беларускай мове. Выданне ЦК КП Беларусі.

Здадзена ў набор 13/VI-67 г. Падп. да друку 1/VII-67 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 6-17-51, адказн. сакратара, аддзела прамысловасці — 6-38-14, аддзела сельскай гаспадаркі і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда». Мінск. Цана 15 кап. Дадатак — выкрайка. Тыраж 232007 экз. Зак. 335.

8000000 198 1280

Мода

Цена 15 кап.

74995

2

3

4

1

5

6

Мода